

Daniyal

Daniyal wə uning dostliri ••• Daniyal Nebokadnəsarning ordisida

¹ Yəhuda padixahı Yəhoyakim təhtkə olturup üqinqi yili, Babil padixahı Nebokadnəsar Yerusalemoğa hujum kilip uni muhasirə kiliwaldi. ■

² Rəb Yəhudaning padixahı Yəhuyakimni, xundakla Hudaning öyidiki kaqa-kuqilarning bir kismini uning kوليوa tapxurup bərđi. U əsirlərni Xinar zeminioga, əzi qokunidiogan məbudning buthanisioğa elip bardı wə bulap kəlgən kaqa-kuqilarnı buthanining həzınisigə koydı. □

³ Padixah Nebokadnəsar bax aqwat oqojidari Axpınazoğa əsirgə qüxkən Israillar iqidin han jəmətidikilərdin wə esilzadə yigitlərdin birnəqqidin tallap elip qikixni buyrudi. □ ■

⁴ Bu yaxlar nuqsansız, kelixkən, danixmən-ukumuxluk, mol bilimlik, mutəpəkkur, orda hizmitidə boluxka layaqətlik, yənə kelip kaldiyələarning ilim-pənlirini həm tilini

■ **1:1** 2Pad. 24:2, 3; 2Tar. 36:6 □ **1:2** «**Hudaning öyi**» — mukəddəs ibadəthana, əlwəttə. □ **1:3** «**bax aqwat oqojidari Axpınaz**» — «aqwat» padixah sarayidiki kenizəklərgə

karaydiogan, piqiloğan ər kixi. Ularning baxka wəzipiliri bar boluxi mumkin. Mumkinçiliki yənə barki, muxu yərdə «bax aqwat oqojidari» padixahlarning barlik əmədarlarning bexini kərsitidu. Əgər muxu toqra bolsa «bax əmədar» dəp tərjimə kilixka toqra kelidu. ■ **1:3** Yəx. 39:7

əginələydiqan boluxi kerək idi. □ ⁵ Padixah ular toqrisida ular üq yiloqıqə hər küni padixah yəydiqan nazu-nemətlər wə xarablar bilən ozuklandırulsun, muddət toxqanda padixahning aldida hizməttə bolsun dəp bekitti.

⁶ Tallanoqan Yəhuda kəbilisidiki yaxlardin Daniyal, Hənanıya, Mixael wə Azariyalar bar idi. ⁷ Aqwat bexi ularoqa yengi isimlar, yəni Daniyaloqa Bəltəxasar, Hənanıyaqoqa Xadrak, Mixaeloqa Mixak, Azariyaqoqa Əbədnego degən isimlarni qoydi.□

⁸ Daniyal padixah bəlgiligən nazu-nemətlər wə xahanə xarabliri bilən özini *Huda aldida* napak qılmaslıkqa bəl baqlidi; xunga u aqwat bexi-din özining napak qilinmaslıkioqa yol qoyuxini

□ **1:4 «yənə kelip kaldıylərnıng ilim-pənlirini həm tilini əginələydiqan boluxi kerək idi** — «Kaldiyə» Babil imperiyasidiki muhım bir nahıyə idi, xu yərdikilər «aliyjanap kixilər» dəp qarilatti. Babil ordısının qaidə-yosunlırioqa asasen munəjjimlər xu təbıqıdiki adəmlərdin boluxi kerək idi. □ **1:7 «Aqwat bexi ularoqa yengi isimlar, yəni Daniyaloqa Bəltəxasar, Hənanıyaqoqa Xadrak, Mixaeloqa Mixak, Azariyaqoqa Əbədnego degən isimlarni qoydi»** — bu qoyoqan isimlar, asasen butpərəslik bilən munasiwətlik bolup, əsli wə yengi ismilirining məniliri təwəndikidək: — Daniyal — «Huda mening sot qıloququmdur» Bəltəxasar — «Bəl (bir məbud) uning həyatini qoqdisun». Hənanıya — «Pərwərdigar mehir-xəpəktlıktur» Xadrak — «Aku (bir məbud)ning buyruqi» Mixael — «Hudaqo kim ohxıyalısun?» Mixak — «Aku (bir məbud)qo kim ohxıyalısun?» Azariya — «Pərwərdigar Yardəmqımdur» Əbədnego — «Nego (nur qaqıdiqan məbud)ning quli»

iltimas kildi. □ ■ 9 Əmdi Huda aqwat bexini Daniyalqa iltipat wə xapaət kərsitidiqan kılqanıdı. ¹⁰ Lekin aqwat bexi Daniyalqa:

— Mən öz oqjam padixahtin qorqımən. Silərninq yemək-iqmikinglarni u əzi bəlgiligən; u əgər silərni baxqa kurdax yigitlərdək saqlam qıray əməs ikən dəp qarisa, undakta silər padixahqa mening kallamni alduruquqi bolisilər, — dedi.

¹¹ Xuning bilən Daniyal kelip aqwat bexi əzigə wə Hananiya, Mixael wə Azariyalarqa təyinligən oqjidardin tələp kılıp: ¹² — Kəminilirini umaq, kəttat wə su bilənla beqip on künlük sinak kilsila.

¹³ Andin bizning qırayimiz bilən padixahning esil tamıqini yegən yigitlərninq qırayini selixturup baksila, andin kəzıtixliri boyiqə kəminilirigə ix kərgəyla! — dedi. ¹⁴ Oqjidar ularning gepigə kirip, ularni on kün sinap kərüxkə maqul boldi. ¹⁵ On kündin keyin qarisa, ularning qırayliri padixahning nazu-nemətlirini yegən yigitlərninqkidinmu nurluk wə toloqan kərümdi. ¹⁶ Xuningdin keyin oqjidar ularqa padixah bəlgiligən nazu-nemətlərni wə iqixkə

□ **1:8** «**Daniyal padixah bəlgiligən nazu-nemətlər wə xahanə xarabliri bilən özini Huda aldida napak kılmaslıqqa bəl baqlidi**» — Daniyal Yəhudıy bolıraqqa, Musa pəyoqəmbərgə berilgən «mukəddəs qanun»qa asasen, bəzi gəxlər, məsilən qoxqa, tögə, toxqan gəxini yeyixkə bolmaytti. Qan qıqarmay boqup əltürgən bolsa, yeyixkə bolmaytti. Uning üstigə, Babil ordisidikilər yegən gəxlər wə iqkən xarablar məbudlarqa beqıxlanıqan bolup, axu məbudlarni mədhıyiləx üqün yəp-iqilətti. ■ **1:8** Law. 15:1-35; 17:12; Qan. 14:3-21; 1Kor. 8:4, 8-10

bəlgiligən xarabni bərməy, ularning ornida umaq, kəktatlarni berixkə baxlidi.

17 Bu tət yigitni bolsa, Huda ularni hərhil ədəbiyat wə ilim-məripəttə danixmən wə uqumuxluk qildi. Daniyalmu barliq oqayibanə alamətlər bilən qüxlərgə təbir berixkə parasətlük boldi. 18 Padixah bəlgiligən muddət toxkinida, aqwat bexi yigitlərninğ həmmisini Nebokadnəsarning aldiqa elip bardi. □

19 Padixah ular bilən bir-birləp səzləxti; yax yigitlərninğ heqkaysisi Daniyal, Hananiya, Mixael wə Azariyalarqa yətmidi. Xunga bu tətəylən padixahning hizmitidə qaldi.

20 Padixahqa danalığ-həkmət kerək boləanda yaki yorutux kerək boləan hərqandaq məsiligə jawab izdigəndə, ularning jawabi uning səltənitudiki barliq rəmqi-palqi yaki pirstazliriningkidin on həssə toqra qiqatti.

21 Daniyal Pars padixahi Qorəx təhtkə olturoqan birinqi yiloqiqə ordida dawamliq turdi. □

2

Nebokadnəsar kərgən qüx

1 Nebokadnəsar təhtkə olturup ikkinqi yili, birnəqqə qüx kərđi; uning rohi parakəndə

□ **1:18 «Padixah bəlgiligən muddət toxkinida...»** — yəni üç yil (5-ayətni kəring). □ **1:21 «Daniyal Pars padixahi Qorəx təhtkə olturoqan birinqi yiloqiqə ordida dawamliq turdi»** — Pars padixahi Qorəx 66 yildin keyin Babil imperiyasını istela qildi (miladiyədin ilgiriki 539-yili).

bolup, uyqusi qaçti. ² Xunga padixah rəmqi-palqi, pir-ustaz, jadugər wə kaldiy munəjjimlərni qüxlirigə təbir berixkə qakirixni buyrudi. Ular kelip padixahning aldida turdi. □

³ Padixah ularəqa:

— Mən bir qüx kərdüm, bu qüxning mənisini bilixkə kənglüm nahayiti tit-tit boluwatidu, — dedi. □

⁴ Andin kaldiyələr padixahqa (aramiy tilida): — Aliyliri mənggü yaxioqayla! Qeni kəminlirigə qüxlirini eytkayla, biz təbir berimiz, — dedi. □

⁵ Padixah kaldiyələrə: — Məndin buyruk! Silər awwal kərgən qüxümni eytip andin təbir berixinglar kerək. Undak kilmisanglar kiyma-qiyma kiliwetilisilər, öyünglər həjəthaniəqa aylanduruwetilidu! ■ ⁶ Ləkin qüxümni eytip, uningəqa təbir berəlisənglər məndin sowəqatlar, in'amalar wə aliy izzəttin muyəssər bolisilər. Əmdi qüxümni eytinglar, təbir beringlar! — dedi.

⁷ Ular padixahqa yənə bir kətim:

— Aliyliri qüxlirini eytkayla, andin əzlrigə təbirini eytip berimiz, — dedi.

⁸ Bu qəqəda padixah jawabən:

— Xübhisiziki, silər pərmanimdin

□ **2:2 «kaldiy munəjjimlər»** — Kaldiyə Babil imperiyəsindəki mühim bir rayon idi, xu yərdikilər «aliyanap kixilər» dəp qarilatti. Babil ordisi kaidə-yosunliriəqa asasen munəjjimlər xu təbikiədikə adəmlərdin boluxi kerək idi. □ **2:3 «kənglüm nahayiti tit-tit boluwatidu»** — ibraniy tilida «rohim nahayiti tit-tit boluwatidu».

□ **2:4 «Andin kaldiyələr padixahqa (aramiy tilida): — Aliyliri mənggü yaxioqayla! ... »** — muxu ayəttin tartip 8:1kiqə ayətlər aramiy tilida yeziloqan. ■ **2:5**

Dan. 3:29

qaytmaydionimni bilgəqkə, waqitni kəynigə sürüwatisilər. ⁹ Lekin qüxümnü eytip bərmisənglar, silərgə pəkət buyruqumla qalidu. Qünki silər waqit əhwalni əzgərtidu, dəp bilip əzara til biriktürüp, yaloqanqilik kilip meni aldimaqçi bolisilər. Xunga qüxümnü eytsanglar, andin qüxümgə həkikətən təbir berələydiyöanliqinglarni xu qaşqdila bilimən, — dedi.

¹⁰ Kaldiylər padixahqa jawabən:

— Dunyada aliylirining sorioqan ixini eytip berələydiyöan heqbir adəm yoktur. Heqkandaq padixah, uning kandaq uluq yaki küqlük boluxidin kət'iynezər, rəmqi-palqi, pir-ustaz yaki kaldiy munəjjimlərgə mundaq tələpni koyöan əməs. ¹¹ Qünki aliylirining sorioqanliri həkikətən alamət müxkül, ilahlardin baxqa heqkim uni ayan kilalmaydu. Lekin ilahlarning makani insanlar arisida əməs, — dedi.

¹² Padixah kattik qəzəplinip aqqiklanoqan halda, Babil ordididiki barliq danixmənlərnü öltürüxnü əmr kildi. ¹³ Xuning bilən padixahning barliq danixmənlərnü öltürüx toqrisidiki buyruqi qüxürüldi. Xunga *hizmatkarliri* Daniyal wə uning dostlirininu öltürüx üqün izdidi.

Hudaning Daniyalöa qüxnü wə mənisini ayan kilixi

¹⁴ Xu qaşqda Daniyal Babildiki danixmənlərnü öltürüx əmrini ijra kilöqili qikқан padixahning hususiy muhapizətgilər baxliqi Ariokqa aqilanə

wə danixmənlarqə jawab qayturup ¹⁵ uningdin: — Padixahning qüxürgən pərmani nemə üqün xunqə jiddiy? — dəp soridi. Ariok əhwalni Daniyalğa eytip bərđi. □ ¹⁶ Daniyal dərhal padixah aldioğa kirip, padixahtin qüxigə təbir bərgüdək waqit berixni tələp kildi. □

¹⁷ Andin Daniyal öyigə qaytip, əhwalni dostliri Hananiya, Mixael wə Azariyalarğa eytip bərđi.

¹⁸ U ulardin ərxniki Hudadin bu qüxning siri toqruluk rəhim-xəpkət iltija kilip, mən Daniyal wə dostlirim tötimizning Babildiki baxqa danixmənlar bilən billə həlak kilinmasliqimizni tilənglar, dəp tələp kildi. ¹⁹ Andin keqidə

Daniyalğa qayibanə kərünüxtə xu sirning yeximi wəhiy kilindi. Xuning bilən Daniyal ərxniki Hudağa həmdusanalar okup mundak dedi:

²⁰ «Hudaning nami əbədil'əbəd mədhiyiləngəy! Qünki danalıq wə küq-kudrət Uningkidur.

²¹ U waqit, pəsillərnə Özgərtküqidur;

U padixahlarnə yikitidu,

Wə padixahlarnə tikləydu;

U danalarğa danalıq, aqılanilarğa həkmət beridu.

²² U qongqur wə sirlik ixlarnə axkariloquqidur, Qarangoqulukqa yoxurunoqan ixlarnə yahxi bilgüqidur,

Nur həmixə Uning bilən billidur. ■

□ **2:15** «... pərmani nemə üqün xunqə jiddiy» — yaki «... pərmani nemə üqün xunqə kattik?».

□ **2:16** «**padixahtin qüxigə təbir bərgüdək waqit berixni tələp kildi.**» — yaki «padixahtin qüxigə təbir berix üqün uningğa waqit bekitixni tələp kildi.».

■ **2:22** Ayup 32:8

23 I manga danalik wə küq bərgən atabowilirimning Hudasi,
Sanga xükür wə həmdusanalar eytay!
Sən hazirla biz dua qiləqan ixni manga axkariliding,
Padixahning soriəqan ixini bizgə kərsitip bərding».

Daniyalning padixahning qūxigə təbir berixi

24 Andin Daniyal padixah Babildiki danixmənlərnı ɵltürüxkə təyinligən Ariokning aldiəqə berip uningəqə:

— Babildiki danixmənlərnı ɵltürmigəyła. Meni padixahning aldiəqə baxlap kirgəyła, mən padixahning qūxigə təbir berəy, — dedi.

25 Ariok xuan Daniyalni padixah Nebokadnəsarning aldiəqə baxlap kirip, padixahqə: —

«Mən Yəhədiy əsirlər iqidin aliylirining qūxigə təbir berələydiəqan bir kixini taptim» — dedi.

26 Padixah Daniyal (Bəltəxasar dəpmu atilidu)əqə:

«Sən mening kərgən qūxūmni ayan qilip, uningəqə təbir berələmsən? — dedi.

27 Daniyal padixahning aldidə turup xundəq jawab bərdi:

— I aliyliri, sili soriəqan bu sirni danixmən, pir-ustaz, rəmqi-palqi wə munəjjimlar əzlrigə yexip berəlməydu. 28 Birəq ərxətə sirlarnı axkarilioquqi bir Huda bar. U bolsa aliyliriəqə ahirki zamanning künliridə nemə ixlarning bolidiəqanliqini ayan qildi. Əmdi əzlrining qūxini,

yəni aliyliri uhlawatqanda kərgən oqayibanə alamətlərnı eytip berəy: — □

²⁹ — I aliyliri, sili uhlaxqa yatqanda kəlgüsidiki ixlarnı oylap yattıla. Sirlarnı birdinbir Axkar-iliocuqi əzlırigə yüz beridiqan ixlarnı kərsətti.

³⁰ Manga kəlsək, bu sirning manga ayan kılinoqını mening baxqa jan igiliridin artuq həkmətkə igə boləjanlıqımdin əməs, bəlki bu qüxning təbirini, xundakla xah aliylirining kəngülliridiki oylirini əzlırigə məlum kılıx üqündur.

³¹ — Əy aliyliri, sili oqayibanə alaməttə əzlırining aldirida turəjan gigant bir həykəlni kərdilə. Bu həykəl nahayiti gəwdilik bolup, zor nur qaknap turidiqan həywətlık həm qorkunqluq idi. ³² Həykəlning bexi esil altundin, kəkriki wə kolliri kümüxtin, bəl wə saqriliri mistin, ³³ Yuta-paqıki təmürdin, puti təmür bilən layning arilaxmisidin yasaloqan. ³⁴ Əzliri uni kəruwatqan qaoqlirida, adəm kəli bilən kəzilmioqan bir tax kelip həykəlgə urulup uning təmür bilən layning arilaxmisidin yasaloqan putini qekiwətti. ³⁵ Uningdiki təmür, lay, mis, kümüx, altunlar xuan parqə-parqə kılınip, xamal ularni bəəyni yazlık hamandiki topılarnı uquroqandək, qayta heq tepilmioqudək kılıp uquriwətti. Lekin heliki tax yooqınap, pütkül jahanni kaplıoqan oqayət zor bir taşqa aylandı.

³⁶ Kərgən qüxliri mana xudur. Əmdi biz əzlırigə

□ 2:28 «aliyliri uhlawatqanda kərgən oqayibanə alamətlər...» — aramiy tilida: «sili kariwatta yatqanda kallilirida kərgən oqayibanə alamətlər...» deyilidu.

bu qüxning mənisini yexip berimiz. □ ■

Babil imperiyəsi

³⁷ Əy aliyliri, əzliri pütkül padixahlarning bir padixahı, ərxtiki Huda siligə padixahlıq, nopuz, küq wə xəhrət ata kildi. ³⁸ İnsan baliliri, həywanatlar, uqar-қанатlar məyli kəyərdə tur-sun, Huda ularni qolliriqə tapxurup silini ularning həmmisigə hakim kildi. Sili u həykəlning altun bexidursila.

□ **2:36 «Əmdi biz əzligə bu qüxning mənisini yexip berimiz»** — «biz» degən bu söz xübhisizki, Daniyalning əzigə wə üç dostiqə wəkalitən söz qiloqini bildüridu. ■ **2:36** Dan.

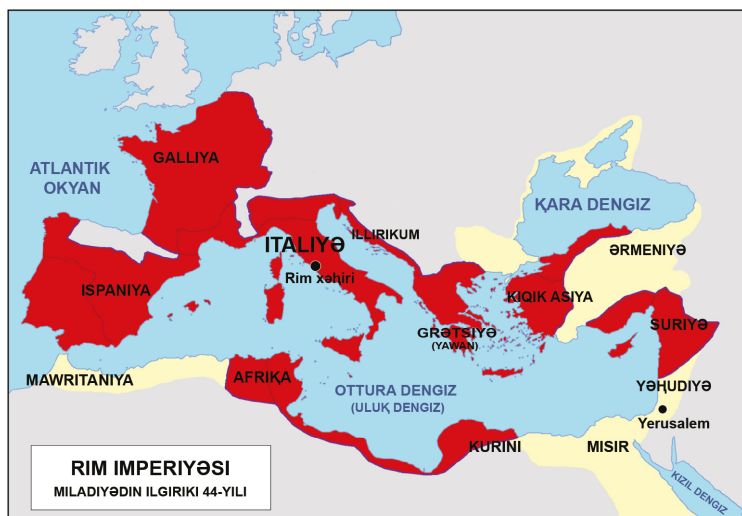
Pars imperiyəsi

39 Əzliridin keyin yənə bir padixahlıq kelidu. Lakin u silining padixahlıqlirioğa yətməydu. Un- ingdin keyin üqinçi bir padixahlıq, yəni mis padixahlıq kelip pütkül yər yüzigə həkim bolidu.

Gretsiyə (Yunan) imperiyəsi

40 Uningdin keyinki tətinqi padixahlıq bolsa tēmürdək mustəhkəm bolidu. Tēmür barlıq baxka nərsilərnı qəkiwətıp boysunduroqinidək, xuningəqə ohxax bu tēmür padixahlıq öz aldinqi padixahlarning həmmisini ezıp qəkiwətıdu.

Rim imperiyəsi

⁴¹ Əzliri kərgəndək tēmür bilən seqiz layning arilaxmisidin yasaloqan put wə barmaklar bu padixahlıqning bəlünmə bolup ketidoqinini kərsitidu. Biraq bu padixahlıq tēmürdək küqkə igə bolidu, qünki silı kərgəndək, tēmür bilən lay arilaxkan. ⁴² Tēmür bilən layning arilaxmisidin yasaloqan putning barmaklırı u padixahlıqning bir kışmining küqiyidoqanlıqini, bir kışmining ajizlixidoqanlıqini kərsitidu. ⁴³ Əzliri tēmür bilən layning arilaxkanlıqini kərdilə. Bu u *padixahlıqning həkūmdarlırı padixahlıqning* puqralırı bilən ittipaklaxmaqçı boləqanlıqini kərsitidu. Ləkin tēmür lay bilən arilaxmioqandək, birlixip ketəlməydu. □ ⁴⁴ U *ahırkı* padixahlar təhttə olturoqan məzgildə,

□ **2:43 «padixahlıqning puqralırı bilən...»** — aramiy tilida: «insanlarning nəslı bilən...».

ərxniki Huda yimirilməs bir padixahlik bərpa qilidu. Bu padixahlik hərgiz baxka bir həlkəyə ötməydu; əksiqə u bu baxka padixahliklarni üzül-kesil gumran qilip, əzi mənggü məzmut turidu. □ ■ ⁴⁵ Əzliri adəm kəli bilən qezilmioqan bir taxning taqdin qikkinini wə uning həykəldiki tēmür, mis, lay, kümüx, altunni qeqiwətkənlikini kərdilə. Xunga uluq Huda aliylirioqə kəlgüsida yüz beridioqan ixlarni bildürgən. Kərgən qüxliri qoqum əməlgə axidu, berilgən təbir mutlək ixənqliktur. □ ■

Padixahning Daniyaloqə in'am berixi

⁴⁶ Andin padixah Nebokədnəsar əzini yərgə etip Daniyaloqə səjdə qildi wə uningə hədiyə berip huxpurək-isrik selixni əmr qildi. ⁴⁷ Padixah uningə:

— Dərwəkə, sening Hudaying ilahlar iqidə əng uluq Ilah, padixahlarning hojisi wə sirlarni axkarilioquqi ikən, qünki sən bu sirni yəxting! — dedi.

⁴⁸ Andin padixah Daniyalning mərtiwisini yukiri qilip, uningə nuroqun esil sowəqatlarni təkdin qildi. U uni pütkül Babil əlkisigə həkim

□ **2:44** «U ahirki padixahlar» — putning barmaklirining padixahlarəqə wəkillik qilidioqanlikini kərsətsə kerək. Bu bab wə 7-bab toqruluk «qoxumqə səz»imizni kəring. ■ **2:44**

Dan. 3:33; 4:31; 6:27; 7:14, 27; Mik. 4:7; Luqa 1:33 □ **2:45** «Əzliri adəm kəli bilən qezilmioqan bir taxning taqdin qikkinini wə uning həykəldiki tēmür, mis, lay, kümüx, altunni qeqiwətkənlikini kərdilə...» — bu bəbtiki bexarətlər toqruluk «qoxumqə səz»imizni kəring. ■ **2:45** Yəx. 8:14; 28:16; Zəb. 118:22; Zək. 3:9; Mat. 21:42-44; Yh. 3:31; 8:23

boluxka t yinxliidi w  uni Babildiki danixmən-
 kildarlarning bax aqsakili kildi. ⁴⁹ Daniyalning
padixahtin tələp kilixi bilən, padixaht Xadrak,
Mixak w   b dnegolarni Babil  lkisining
məmuriy ixlirini idar  kilixka t yinxliidi. Daniyal
 zi orda hizmitidə qaldi. □

3

*Nebokadnəsarning altun h ykelg  qoqunuxni
 mr kilixi*

¹ Padixaht Nebokadnəsar altundin egizliki atmix
g z, k ngliki alt  g z kelidioxan bir h ykel yasap,
Babil  lkisining Dura t zl nglikig  ornatti. □

² Padixaht barlikt w zir, waliy, həkim, məslihətqi,
h ziniqi, sotqi, sorakqilarni xundakla hərkaysi
 lkioldiki baxka  m ldarlarning həmmisini
padixaht Nebokadnəsar ornatkan bu altun
h ykelni  z ilahioxatatax murasimioxatatax
katnixixka pərman q x rdi. ³ Xuning bilən
wəzirlər, waliylar, h kimlar, m slih tqil r,
h ziniqil r, sotqilar, sorakqilar, xundakla
hərkaysi  lkioldiki baxka  m ldarlarning
həmmisi atax murasimioxatatax j m boldi. Ular
h ykelning aldidataturdi.

□ **2:49 «Daniyal  zi orda hizmitidə qaldi»** — aramiy tilida
«Daniyal padixahtning d rwazisidataturatti». Kona zamanlarda
x h rning yaki ordining d rwazisi bolsa, sorakqilar h k m
qikirdioxan jay idi. □ **3:1 «egizliki atmix g z, k ngliki
altı g z...»** — «g z» (yaki «j yn k») j yn ktin qolning uqioxiq tatax
boloxan ariliktur, t hmin n 40-45 santimetr.

⁴ Jakarqi yukiri awaz bilən:

— Əy hərkaysi əl-yurt, hərkaysi taipilərdin kəlgənlər, hər hil tilda səzlixidioğan qowmlar, ⁵ silər sunay, nəy, qalun, lira, ziltar, bulman wə baxka hərhil sazlarınq awazini anglioğan haman, yərgə bax urup padixah Nebokadnəsar ornatқан altun həykəlgə səjdə kilinglar. □

⁶ Kimki bax urup səjdə kilmisa, xuan dəhxətlik yalkunlap turoğan humdanəqa taxlinidu, — dəp jakarlidi.

⁷ Xunga, sunay, nəy, qalun, lira, ziltar, bulman wə baxka hərhil sazlarınq awazini anglioğan haman hərkaysi əl-yurt, hərkaysi taipilərdin kəlgən, hərhil tilda səzlixidioğan qowm yərgə bax urup Nebokadnəsar ornatқан altun həykəlgə səjdə kilixti.

Kaldiylərninq üq buradərning üstidin ərz kilixi

⁸ U qaşda, bəzi kaldiyələr aldioğa qikip Yəhudiylar üstidin ərz kildi. ⁹ Ular padixah Nebokadnəsarəqa:

— I aliyliri, mənggü yaxioşayla! ¹⁰ Aliyliri sunay, nəy, qalun, lira, ziltar, bulman wə baxka hərhil sazlarınq awazini anglioğan haman həmməylən yərgə bax urup altun həykəlgə səjdə kilsun, ¹¹ xundaqla kimki yərgə bax urup səjdə kilmisa, u dəhxətlik yalkunlap turoğan humdanəqa taxlansun dəp pərman kilioşanidila. ¹² Sili Babil əlkisining məmuriy

□ **3:5 «lira»** — lira bolsa tət tarliq bir hil saz. **«bulman»** — bulman bolsa bir hil püwlinidioğan saz.

ixlirini baxkuruxka təyinligən birn qq  Y hudiy, yəni Xadrak, Mixak,  b dnegolar bar; i aliyliri, bu adəmlər siligə hörmətsizlik kiliwatidu. Ular padixahning ilahlrining ibaditid  bolmidi yaki padixah ornatkan altun h yk lgimu s jd  qilmaydu, — dedi.

¹³ Xuni anglap padixah Nebokadnəsar d r z z p bolup, Xadrak, Mixak,  b dnegolarni  z aldioğa k lt r xni əmr qildi. Xuning bilən ular bu  q yl nni padixah aldioğa  pk ldi.

¹⁴ Nebokadnəsar ularo a:

— Xadrak, Mixak,  b ddnego, silər rast-tin mening ilahlrinning hizmitidə bolmid-inglarmu həm m n ornatkan altun həykəlgə s jd  qilmidinglarmu? ¹⁵ H zir silər sunay, n y, qalun, lira, ziltar, bulman w  baxka hərhil sazlarining awazini anglioğan haman, m n yasatkan həykəlgə s jd  kilixka t yyar tursanglar, yahxi. Lekin s jd  qilmisanglar, silər d r hal d h x tlik yalkunlap turo an humdano a taxlinisil r. Xu qo da kandak ilah kelip sil rni qanggilimdin kutkuzuwalidikin, qeni?! — dedi.

¹⁶ Xadrak, Mixak,  b dnegolar padixahka jawabən:

— I Nebokadnəsar, bu ixta biz  zimizni aqliximiz h j tsiz. ¹⁷ Biz s jd  qilip keliwatkan Hudayimiz bizni d h x tlik yalkunlap turo an humdandin kutkuzalaydu; i aliyliri, U qo um əzlrining ilkidin bizni kutkuzidu. ¹⁸ Lekin bizni kutkuzmio an t kdirdimu, aliylirig  məlum bol-sunki, biz yənila ilahlrining hizmitidə bol-maymiz w  sili ornatkan altun həykəlgə s jd  qilmaymiz, — dedi.

Üq dostning ölümgə buyruluxi

¹⁹ Buni anglioqan haman padixah, Nebokadnəsarning təri buzulup, Xadrak, Mixak, Əbədnegolaroqə kattik oʻzəzpləndi. Xuning bilən adəmlirigə humdanni adəttikidin yəttə həssə kattik kizitixni buyrudi. ²⁰ U qoxunidiki əng qawul palwanlaroqə Xadrak, Mixak, Əbədnegolarni baqlap, dəhxətlik yalqunlap turoqan humdanəqə taxlaxni buyrudi. ²¹ Xuning bilən ular tonliri, ixtanliri, səlliliri wə baxqə libas kiyimliri selinmioqan haldə baqlinip dəhxətlik yalqunlap turoqan humdanəqə taxlandi. ²² Padixahning əmrining kattiklikini bilən humdandiki ot intayin yalqunlap yenip turatti, xunglaxqə humdandin qikiwatqan yalqun Xadrak, Mixak, Əbədnegolarni kətürgən əskərlərnəni keydürüp taxlidi. ²³ Xundəq kilip Xadrak, Mixak, Əbədnegə üqəylən baqləkləklə haldə dəhxətlik yalqunlap turoqan humdanəqə qüxüp kətti.

²⁴ Andin Nebokadnəsar qəqügən haldə ornidin qaqrap turup, məslihətqi wəzirliridin:

— Biz baqlap ot iqigə taxliqinimiz üq adəm əməsmu? — dəp soridi.

— Ular jawabən «Xundəq, i aliyliri! — dedi.

²⁵ Padixah jawabən:

— Mana, mən tət adəmning baqləksiz haldə ot iqidə ərkin mengip yürüwatqinini kəruwatimənoqu, ular kilqə keygəndək əməs; həmdə tətinqi kixi iləhlərnəning oqlidək turidu! — dedi.

Üqəylənniŋ humdan otidin qiqixi wə ɵstürölüxi

²⁶ Xuning bilən Nebokədnəsar dəhxətlik yalkunlap turoqan humdanning aqziqqa yekin kelip:

— Xadrak, Mixak, Əbədnego! Həmmidin Aliy İlahning kulliri, qiqinglar, mayakka kelinglar! — dəp tovlidi. Xuning bilən Xadrak, Mixak wə Əbədnego ottin qikti.

²⁷ Barliq wəzirlər, waliylar, həkimler wə padixahning məslihətqi wəzirliri yioqilip kelixip bu üqəyləngə tikilixip qaraxti; ularning qilqə köygən yeri yok idi, qaq-sakallirimu köymigən, kiyim-keqəklirimu xu peti idi, üsti-bexidimu istütünniŋ puriki yok idi.

²⁸ Nebokədnəsar mundaq dedi:

— Xadrak, Mixak, Əbədnegolarning Hudasiqqa xükür-sanalar bolqay! U Əz pərixtisini əwətip, Əzigə tayanqan kullirini kutkuziwaldi. Ular əzlrining ilahidin baxka heqkandak ilahka hizmət kilmaslik üqün wə yaki bax urup səjdə kilmaslik üqün, pəkət əz Hudayimizningla ibaditidə bolimiz dəp padixahning pərmaniqqa hilaplik qilip hayatini təwəkkul kildi. □

²⁹ Əmdi mən xundaq pərman qüxürimənki: Qaysi əl-yurt bolsun, qaysi taipilərdin kəlgən bolsun, qaysi tilda səzlixidoqanlar bolsun, Xadrak, Mixak, Əbədnegolarning Hudasiqqa qara qaplaydikən, pütün teni qiyma-qiyma qilinsun, ɵyliri həjəthaniqqa aylandurulsun!

□ **3:28 «... Padixahning pərmaniqqa hilaplik qilip hayatini təwəkkul kildi»** — aramiy tilida «... Padixahning pərmaniqqa hilaplik qilip tənirini təwəkkul kildi».

Qünki bundaq kutquzalaydioqan baxqa ilah yok.■

³⁰ Xuning bilən padixah Xadrak, Mixak, Əbədnegö üqəylənni östürüp, Babil əlkisidə yukiri mənəpkə təyinlidi.

4

Nəboqadnəsarning ikkinqi qüxi toqruluk yazoqan het

¹ «Mənki padixah Nəboqadnəsardin yər yüzidiki hər bir əl-yurtka, hər kaysi taipilərgə, hər hil tillarda səzlixidioqan qowmlarqa aman-esənlik exip-texip turqay!

² Həmmidin Aliy Huda manga kərsətkən alamətlərnı wə karamətlərnı jakar laxni layıq taptim. ³ Uning kərsətkən məjizilik alamətliri nemidegən uluq! Uning karamətliri nemədegən qaltis! Uning padixahlıqi pütməs-tügiməstür, Uning həkımlıqi dəwrdin-dəwrgiqə dawamlıxidu!■

⁴ Mənki Nəboqadnəsar öyümdə biharaman olturoqinimda, ordamda bayaxat turmux kəqürıwatqinimda, ⁵ meni intayin qorqıtiwətkən bir qüxnı kərdüm, ornumda yatqinimda bexımdiki oylar wə kallamdiki qayıbanə alamətlər meni alakzadə kıldı.

⁶ Babıldiki barlıq danıxmənlərnı aldımqa qakırıxka pərman berıp, ularning qüxümgə təbir berıxını buyrudım. ⁷ Xuning bilən barlıq

rəmqi-palqi, pir-ustaz, kaldiylər wə munəjjimlar kelixti. Mən qüxümüni eytip bərdim, ləkin ular mənə təbirini bərləmidi. □ 8 Ləkin ahirda Daniyal kirdi (uning yənə bir ismi Bəltəxasar bolup, mənə ilahimning namioğa asasən qoyulğan). Muqəddəs ilahlarning rohi uningda ikən. Mən qüxümüni eytip, uningda:

9 — Əy palqilarning baxliki Bəltəxasar, muqəddəs ilahlarning rohi səndə ikənlikini, sənə heqkandaq sir təs kəlməydiyənlikini bildim, xunga mənə kərgən qüxümdiki oqayibanə alamətləni qüxəndürgəysən, xundakla uningda təbir bərgəysən, — dedim.□

10 — Mən ornumda yatqinimda kallamda mundaq oqayibanə alamətləni kərdüm: Mana, yər yüzining otturisida bir tüp dərəh bar ikən; u tolimu egizmix. 11 U baroqanseri qong həm məzmut əsüp, asmanoğa taqixiptu, u dunyaning qətlirigimu kərünidikən. 12 Uning yopurmaqliri qirayliq, mewisi intayin mol ikən. Uningda pütkül dunyoğa yətküdək ozuk bar ikən. Uning astida daladiki haywanlar sayidaxidikən, xahlirida asmandiki uqarqanatlar makan kilidikən; mewisidin barliq ət igilirimu ozuklinidikən.

13 Ornumda yetip, kallamda kərgən oqayibanə alamətləni kərüwatimən, mana, asmandin bir kəzətqi muəkkəl, yəni muqəddəs bir pərixte

□ 4:7 «berəlmidi» — yaki «bərmidi». □ 4:9 «Əy palqilarning baxliki Bəltəxasar, muqəddəs ilahlarning rohi səndə ikən...» — bu padixahning kəz-qarixi. Daniyal əzi palqə əməs, əlwəttə. Palqiliq Təwratta kət'iy mən'i kilinidu.

qūxūp, □ ¹⁴ mundak jakarlidi:

— «Dərəhni kesip, xahlirini kirkip, yopurmaklirini wə mewilirini kəkıp qūxūrūp qeqiwetinglar. Dərəh tūwidiki yawayi haywanlar uningdin yiraklaxsun, uning xahliridiki kuxlar tezip kətsun. ¹⁵ Yərdə pəkət kətūkinila yiltizi bilən, mis wə tēmūr bilən qəmbərləp, yumran ot-qəplər bilən billə dalada qaldurunglar. U asmandiki xəbnəmdin qiliq-qilik həl bolup tursun. Uning nesiwisi ot-qəp yəydiqan yawayi haywanlar bilən billə bolsun.

¹⁶ Adəmiy əklidin məhrum kilinip, uningqə yawayi haywanlarning əkli berilsun, xundakla xu hələttə «yəttə wəqit» tursun. □ ¹⁷ Duniyadiki jan igiliri Həmmidin Aliy Boləquqining insnlarning padixahlıqining həmmisini idarə kilidiqanlıqı, xundakla uning padixahlıq həkukini əzi talliqan kixi (məyli u həqnemigə ərziməs adəm bolsimu)gə beridiqanlıqini bilsun dəp, bu həküm kəriqūqi muəkkəllərninğ pərmani bilən, yəni muqəddəs pərixtilərninğ qarar buyruqi bilən bəlgiləngəndur».

¹⁸ — Mən padixah Neboqadnəsar mana xundak qəxni kərdum. Əy Bəltəxasar, qūxūmgə təbir

□ **4:13** «...muqəddəs bir pərixte qūxti» — aramiy tilida «bir muqəddəs boləquqi qūxti». □ **4:16** «**adəmiy əklidin məhrum kilinip**» — aramiy tilida «adəmiy kəngūldin məhrum kilinip». «**yawayi haywanlarning əkli**» — aramiy tilida «yawayi haywanlarning yūriki». «...xundakla xu hələttə **«yəttə wəqit» tursun**» — «yəttə wəqit» Muqəddəs Kitabta deyilgini boyiqə, yəttə yilni bildūridu. Əmma Babilliklarning kalendaridiki bir yil 360 kün boləqəqə, bəlkim 2520 kün boluxi kərək. Bu toqruluk «koxumqə səz»imizni kərūng.

bərgəysən. Padixahlikimdiki danixmənlər içidə mən üçün buningə təbir bəreləydiğan bir mü adəm çikmidi. Ləkin sən təbir bəreləysən, çünki əng müqəddəs ilahlarning rəhi səndə ikən.

¹⁹ Xuning bilən Bəltəxasar dəpmü ataloğan Daniyal bir həza həyranlikta alakzadə boldi wə çux toqrisida oylap tolimu biaram boldi.

Padixah: — Əy Bəltəxasar, bu çux wə uning təbiri seni alakzadə kilmisun, — dedi.

Bəltəxasar jawabən:

— I aliyliri, bu çux silidin nəprətləngənlərgə bolsun, uning təbiri əzlidir əməs, düxmənlirigə çuxkəy! □ ²⁰⁻²¹ Barqanseri əsüp məzmut boləğan, egizliki asmanə takixidiğan, pütkül dunyaə kərünidiğan, yopurmaqliri qiraylik, mewisi intayin mol boləğan, pütkül dunyaə yətküdək ozuk bolidiğan, sayisida yawayi həywanlar turidiğan, xahlirida uqar kuxlar makan kilidiğan dərəh bolsa, yəni sən kərgən dərəh — dəl əzlidir, i aliyliri!

— Çünki sili çong wə məzmut əstila; silining həywətliri exip pələkkə yətti; həkümranlikliri yər yüzining çətlirigə yetip bardı.

²² — Çünki sili çong wə məzmut əstila; silining həywətliri exip pələkkə yətti; həkümranlikliri yər yüzining çətlirigə yetip bardı. ²³ Aliyliri qarap turoğan wakitlirida asmandin bir qarəuqi, yəni bir müqəddəs pərixte çuxüp: «Bu dərəhni kesip, harab kilinglar. Həlbuki, yərdə kətüknila yiltizi bilən qaldururp, mis

□ **4:19 «bir həza həyranlikta alakzadə boldi»** — aramiy tilida «birər saat həyranlikta alakzadə boldi».

wə tēmür bilən qəmbərləp, yumran ot-qəplər bilən billə dalada qaldurunglar. U asmandiki xəbnəmdin qilik-qilik həl bolup tursun. «Yəttə waqit» bexidin ətkiqə uning nesiwisi ot-qəp yəydiqan yawayi həywanlar bilən billə bolsun, — dəptu.

²⁴ — I aliyliri, qüxlirining mənisi mana xu — Bular bolsa Həmmidin Aliy Boluquqining pərmani bilən hojam padixahning bexioqa qüxidioqan iqlar — ²⁵ Əzliri kixilər arisidin həydiwetilip, yawayi həywanlar bilən billə yaxaydila, kalilardək ot-qəp bilən ozuklandırulidila, dalada asmandiki xəbnəmdin qilik-qilik həl bolup turidila. Taki sili Həmmidin Aliy Boluquqining pütkül insan padixahlığını idarə kilidioqanlığını wə Uning hokukini Əzi tallioqan hərəkəndək kixigə beridioqanlığını bilip yətküqə, yəttə waqit baxliridin etidu. ■ ²⁶ «Dərəhning kətikini yiltizi bilən yərdə qaldurunglar» dəp buyruloqanikən, əzliri ərxləarning həmmini idarə kilidioqanlığını bilip yətkəndin keyin padixahlıqliri əzligigə qayturulidu. ²⁷ Xunga i aliyliri, mening nəsihitim siligə layik kərülgəy, gunahlıridin kol üzgəyla, ixta həkkanıy boluqayla, kəbihlikliridin tohtap kəmbəqəllərgə rəhimdillik kiluqayla. Xundək kiluqandila bəlkim dawamlıq gülləp yaxnimamdila?

²⁸ Bu iqlarning həmmisi padixah Nebokadnəsarning bexioqa qüxti.

²⁹ On ikki aydin keyin, u Babildiki padixahlıq ordisinin əgzisidə səylə kiliwetip:

■ 4:25 Dan. 5:20,21

³⁰ — Qaranglar, mən öz izzitim wə xan-xəhritim namayan qilinsun dəp, xağanə ordamning jaylixixi üqün zor küqüm bilən yasioqan həywətlik Babil xəhiri muxu əməsmu? — dedi.

³¹ Uning sözi aqzidin tehi üzülməyla, asmandin bir awaz qüxüp:

— Əy padixah Nebokadnəsar, bu söz sanga kəldi: Padixahlik səndin elindi. ³² Sən kixilər arisidin həydiwetilip, yawayi haywanlar bilən billə makan kilisən wə kalilardək ot-qöp yəysən; sən Həmmidin Aliy Boloquqining insan padixahlikini idarə kilidioqanlikini wə Uning hokukini Əzi tallioqan hərəkandək kixigə tutkuzidioqanlikini bilip yətküqə yəttə waqit bexingdin ətüp ketidu — deyildi.

³³ Bu söz Nebokadnəsarda xuan əməlgə axti. U kixilər arisidin həydiwetilip, kalilardək ot-qöp yəp, teni xəbnəmdin qilik-qilik həl bolup kətti. Uning qaqliri bürkütning pəyliridək, tirnaqliri quxning tirnaqliridək ətüp kətti.

³⁴ Əmdi xu künlər toxkanda, mən Nebokadnəsar asmanqa kəz tikip kariwidim, əkil-hoxum əsligə kəldi. Mən Həmmidin Aliy Boloquqioqa həmdusana eytip, Mənggü Hayat Turoquqini mədhiiyləp, hərmət əylidim.

Uning hakimliki mənggülük hakimliktur;

Uning padixahlığı əwladtin-əwladqidur.

³⁵ Uning aldida yər yuzidiki barliq insanlar heqnemə hesablanmaydu;

Ərxniki qoxunlar wə zemindiki insanlar arisida U nemə kilixni halisa xuni qilidu;

Uning qolini kim tosalisun yaki Uningdin «Nemə

kilisən?» dəp soraxka jür'ət kılalisun?

³⁶ Xuanla əkil-hoxum əsligə kəldi; padixahlığımning xan-xəripi, izzitim, padixahlıq həywəmmu əsligə kəltürüldi. Məslihetqi wəzirlirim wə əmir-esilzadilirim meni izdəp kəldi. Padixahlığım mustəhləmləndi; burunqidinmu zor həywigə yengibaxtin igə boldum.

³⁷ Əmdi mənki Nebokədnəsar ərxniki Padixahka həmdusana okuymən, Uni tehimu uluqlaymən wə Uni izzətləymən:

— Uning kıləqlanliri həktur,

Uning yolliri toqlridur;

Uning təkəbburluq yolida mangoqlanlarning həywisini qüxürüx kudriti bardur!».

5

*Nebokədnəsarning nəwrisi padixah
Bəlxazarning ziyapiti*

¹ Bir küni padixah Bəlxazar əmir-esilzadilərdin ming kixini təklip kılıp katta ziyapət berip, ularning aldida xarab iqip, əyx-ixrət kəypini

sürdi. □ ² Padixah Bəlxazar xarabni tetip kərüp, əzi, əmir-esilzadiliri, öz hotun-kenizəkliring xarabni atisi Nebokədnəsar Yerusalemdiki mukəddəs ibadəthanidin oljoğa aloğan altun-kümüxtin yasaləğan jam-qaqılarda iqixigə xu jam-qaqılarni elip qikixni buyrudi.

³ *Nəwkərlər* dərhal berip Hudaning Yerusalemdiki mukəddəs ibadəthanisidin elip kelingən altun jam-qaqılarni elip qikti; padixahning əzi, əmir-esilzadiliri, uning hotunliri wə kenizəkliri ularda xarab iqtı. ⁴ Ular xarab iqkəq, altun, kümüx, mis, təmür, yaoğaq wə taxlardin yasaləğan butlarni mədhıyıləxti.

⁵ Dəl xu pəyttə adəm kəlining bəx barmiki pəyda bolup, qiraəqdanning udulidiki ordining tam suwıkiəğa hət yezixka baxlıdi. Padixah

□ **5:1 «padixah Bəlxazar əmir-esilzadilərdin ming kixini təklip kılıp...»** — padixah Bəlxazar Nebokədnəsarning nəwrısı idi. Əməliyəttə xu künlərdə u «muawin imperator» idi; atisi Nabonidus imperator idi, ləkin u adəttə Babilda turmaytti. «... **Ularning aldida xarab iqip, əyx-ıxırət kəypini sürdi**» — bu bəbtiki 30-31-ayətlərdin qariəqanda, xu qaoğda Pars koxunliri Babil xəhırini allıkaqan qorxiwaləğanidi. Əmdi Babillar nemixka ziyapət kılıdu? Tarihunaslarning təhlili boyiqə Babil xəhırı (a) intayin mustəhkəm, sepili egiz xəhər; (ə) uningda yirgirmə yillik ozuk-tülük toplanəğanidi. Xunga padixah əzini tolimu bihətər, dəp qaraytti.

hət yazoqan qolning kərüngən qismini kərüp, □
 6 qirayi tatirip, kenglidə intayin alakzadə bolup
 kətti. Put-qolliri boxixip, putliri titrəp kətti. □

7 Padixah kattik warkirap, pir-ustazlar, kaldiyələr
 wə munəjjimlarni qakirixni buyrudi. Babildiki
 danixmənlər kəlgən həman padixah ularoqa:

— Kimki tamdiki bu hətlərnəni oqup mənisini
 manga dəp berəlisə, uningoqa səsün rənglik
 bir ton kiygüzülüp, boynioqa altun zənjir esilip,
 padixahlikta üqinqi mərtiwə berilidu, — dedi. □

8 Padixahning danixmənlirining həmmisi
 ordioqa hazır boldi; lekin ular nə hətlərnəni
 okuyalmaytti nə padixahqa mənisini
 qüxəndürüp berəlməytti. 9 Bəlxazar tehimu
 alakzadə bolup, qirayi tehimu tatirip kətti.
 Əmir-esilzadilərmu kəndək qilixni biləlməy
 qaldi.

10 Padixah wə əmir-esilzadilərnəning warkiraxqan
 awazini anglioqan hanix ziyapət zalioqa kirip,
 padixahqa mundək dedi:

□ 5:5 «... **qiraqdanning udulidiki ordining tam
 suwikioqa hət yezixka baxlidi**» — kizik bir ix xuki, arhe-
 ologlar kazooqan asar'ətikilərgə asəsən, Babil ordiliridiki tamlar
 üstigə ularning əng uluq oqəlibə-muwəppəkiyətliri sürət wə
 səzlər bilən hatiriləngən. Padixah ziyapət qilooqanda, mah-
 tinix üqün əzining yekindin buyanki uruxlardiki oqəlibisini wə
 muwəppəkiyətlirini yorutux üqün, qiraqdan bu rəsimlərnəning
 udulioqa koyoquzulatti. □ 5:6 «**put-qolliri boxixip,...**» —
 aramiy tilida: «bəl-saqrising boqum-ügiliri boxixip,...». Bu
 ix-wəqə «Yəx.» 45:41tiki bexarətnəning bir əməlgə axuruluxi.
 «**putliri titrəp kətti**» — aramiy tilida: «tizliri bir-birini
 qakqili turdi». □ 5:7 «**uningoqa səsün rənglik bir ton
 kiygüzülüp,...**» — qədimki zamanlarda səsün rəng «xahənə
 rəng» dəp həsəblinatti.

— I aliyliri, mænggü yaxioqayla! Alakzadə bolup kətmigəyla, qirayliri tatirap kətmigəy.

□ ¹¹ Padixahliklirida bir kixi bar, uningda muqəddəs ilahlarning rohi bar, atiliri təhttiki waqtida, bu kixidə yorukluk, danalik wə əkil-parasət, yəni ilahlarəqa has əkil-parasət namayan kilinəqanidi. Atiliri Nebokadnəsar, yəni padixah atiliri uni pütün rəmqi-palqilar, pir-ustazlar, kaldiyələr wə munəjjimlarning bexi kilip təyinligən. ■ ¹² Bu kixidə alahidə bir rohiy hususiyət, bilim, həkmət, qüxlərgə təbir berələydiəqan, tepixmaqlarni yexələydiəqan wə tügün-sirlarni aqalaydiəqan qabiliyət bar idi. Xu kixining ismi Daniyal bolup, padixah uningəqa Bəltəxasar dəpmu isim qoyəqan. Xunga bu Daniyal qakirtilsun, u qoqum bu hətləarning mənisini yexip beridu.

Daniyalning tamdiki hətning mənisini qüxəndürüxi

¹³ Xuning bilən Daniyal padixahning aldiəqa elip kelindi, padixah Daniyaldin:

— Padixah atam Yəhuda əlkisidin sürgün kilip kəlgən Yəhudiylar iqidiki heliki Daniyal sənmu? — dəp soriwidi, ¹⁴ — Sən toqruluk həwirim bar, səndə muqəddəs ilahlarning rohi, xundakla yorukluk, danalik wə alahidə əkil-parasət bar ikən dəp anglidim. ¹⁵ Əmdi danixmənlər wə pir-ustazlarni tamdiki hətni

□ **5:10** «...warkiraxqan awazini angliəqan hanix ziyapət zalioqa kirip,...» — «hanix» muxu yərdə Bəlxazarning anisi yaki qong anisi (Nebokadnəsarning ayali) bolsa kerək. ■ **5:11** Dan. 2:47, 48

o'qup, mənisini munga qūxəndürüp bərsun dəp aldimo'ja qakirtip kelindi; lekin bu ixning sirini heqkaysisi yexip berəlmidi. ¹⁶ Birak sən to'qruluk angli'ojanmənki, sən sirlarni qūxəndürələydikənsən wə tūgūnlərnəni yexələydikənsən. Əgər bu hətlərnəni o'qup, mənisini qūxəndürüp berəlisəng, sanga səsün rənglik ton kiygüzülide, boynungo'ja altun zənjir esilidu, padixahlikta üqinqi dərijilik mərtiwigə erixisən, — dedi.

¹⁷ Daniyal padixahka mundak jawab bərdi:

— Aliylirining in'amliri əzlidirə qalsun, mukapatlirini baxka kixigə bərgəyla. Əmdilikta mən aliylirio'ja bu hətni o'qup, mənisini qūxəndürüp berəy. ¹⁸ — I aliyliri, Həmmidin Aliy Huda atiliri Nebokadnəsaro'ja padixahlik, ulu'qluk, xan-xərəp wə həywət bərdi.

¹⁹ Uningo'ja berilgən ulu'qluktin hərkaysi əl-yurt, hərkaysi taipilər wə hərhil tilda səzlixidio'jan kowmlarning həmmisi uning aldida titrəp qorkup turatti; u kimni halisa xuni oltürətti, kimni halisa xuni tirik qoyatti; kimni halisa xuni mərtiwilik qilatti, kimni halisa xuni pəs qilatti. ²⁰ Lekin u kənglidə təkəbburlixip, roh-qəlbidə məo'qrurlinip mijəzi tərsalixip, padixahlik təhtidin qūxürülüp, izzitidin məhrum qilindi. ²¹ U kixilər arisidin həydiwetilip, uningo'ja yawayi həywanlarning əkli berildi. U yawa exəklər bilən billə makanlixip, kalilardək ot-qəp yegüzüldi, teni xəbnəmdin qilik-qilik həl bolup kətti, taki u Həmmidin Aliy Hudaning insan padixahlikini idarə qilidio'janlikini wə U padixahlikning

hökükini Özi tallıoan hərkindak kixigə beridioanlikini bilip yətküqə xu hələttə boldi.■

22 Əy Bəlxazar, Nebokadnəsarning oqli turup əzliri bularning həmmisidin həwərliri bol-simu, lekin əzlrini təwən kilmidila. 23 Əksiqə təkəbburlixip əxtiki Rəbgə qarxi turdila. Sili Uning mukəddəs ibadəthanisidin olja aloan jam-qaqilarni elip kelip, əzliri, əmir-esilzadiliri, əz hotunliri wə kenizəklirimu ularda xarab iqt-inglar andin kərməydiəan, anglimaydiəan wə heqnemini qüxənməydiəan altun, kümüx, mis, təmür, yaəaq wə taxlardin yasaloan butlarni mədhiyilidilə. Həlbuki, silining nəpəslirini Əz qolida tutqan wə silining barlik hərəkətlirini Əz ilkidə tutqan Hudani uluoqlimidila. 24 Xunga, Huda bu kolning kərüngən kismini əwətip bu hətlərnə yazdurdi.

25 Bu hətlər: «Mene, mene, təkəl, upharsin» degəndin ibarət. □

26 Buning qüxəndürülüxi: — «Mene» — Huda silining padixahliklirining hesabini kəlip, uni ayaqlaxturdi.

27 «Təkəl» — sili tarazida tartiliwidila, kəm qıktıla. 28 «Pərəs» — padixahlikliri parqilinip,

■ 5:21 Dan. 4:22 □ 5:25 «Mene» — «sanax» yaki «hesablax» degən sezi bilən, «təkəl» — «tarazida tartix» degən sezi bilən, «upharsin» — «parqilinix» degən sezi bilən ahangdax bolidu. Aramiy tilidin ibraniy tiliəa tərijimə kəlinsa «Bir mina, bir xəkəl, yerim mina» degən bolidu. Mina wə xəkəl ibraniylarning pul birlikliri idi.

Medialiklar bilən Parslarğa təwə kılındı.□

²⁹ Xuning bilən Bəlxazar dərhal nəwkərlirigə əmr kiliwidi, ular Daniyalğa səsün rənglik tonni kiydürüp, boynıqə altun zənjirni esip qoydi; u u toqruluk: «Padixahlik iqidə üqinqi dərjilik mərtiwigə igə bolsun» dəp jakarlidi.

³⁰ Xu keqə kaldiyələning padixahı Bəlxazar öltürüldi. ³¹ Padixahlik bolsa Medialik Dariusning qoliqə ötti. U təhminən atmix ikki yaxta idi.□

6

Daniyal xirlar əngküridə

¹ Padixah Darius pütün padixahlikni idarə kiliş üqün bir yüz yigirmə wəzirni hərқaysi yurtlarni baxқuruxқа təyinləxni muwapıq kərди.

□ **5:28 «pərəs»** — «upharsin» degən sөzning birlik xəkli (25-ayəttə «upharsin» köplük xəkildə). «Pərəs» («upharsin») degənlik «Pars» sөzi bilən yiltizdax bolup, bu yərdə ikki bislik mənə bildüridu. Uning padixahliki həm parqılanoqan həm Parslarğa mənsup bolidu, degənni bildüridu. □ **5:31 «Padixahlik bolsa Medialik Dariusning qoliqə ötti»** — aramiy tilida «Medialik Darius padixahlikni qobul kildi». Babil xəhirining қандақ ixоal қilinoqanliki həkқidiki қizik tema toqruluk «Yərəmiya»diki «қoxumqə sөz»imizdə, «Babil xəhirining өrүwetilixi toqruluk bexarətlər» degən bayanlirimizni kөрүng.

□ 2 Buningdin baxқа u bu wəzirlərnı nazarət kılıp, bu wəzirlərnıng həsabını elix, xundakla padıxahning hokuk-mənpəəti ziyanqa uqrimisun dəp Daniyal wə baxқа ikki kixini nazarətqılıkkə təyinlidi. 3 Daniyalda alahidə bir rohıy hususiyət bar boloaqqa, u baxқа nazarətqılərdin wə wəzirlərdin iktidarlık qıkti. Xunga padıxah uni pütkül padıxahlıknı idarə kılıxqa təyinliməkqi boldi. 4 Xuning bilən baxқа nazarətqi wə wəzirlər uning padıxahlıktiki məmuriy ixliridin səwənlik izdidi. Lekin ular ərz kılodək heqkandak bahənə-səwəb yaki səwənlik tapalmidi. Qünki Daniyal diyanətlik wə ixənqlik bolup, uningdin kılqə kəmqlik yaki səwənlik qıqıralmıoanidi. 5 Xunga xu adəmlər əzara:

— Daniyalning Hudasining kanunioqa munasiwətlik ixliridin baxқа, uningdin əyibligödək heqkandak bahənə tapalmaymiz, — deyixti.

6 Xunga ular əzara til biriktürup padıxahning aldioqa kirip:

— Padıxah Darius aliyliri mənggü yaxioqayla!

7 Aliylirining padıxahlıqliridiki barlık nazarətqi, waliy, wəzir, məslihətqi, həkım wə əməldarlar birliktə məslihətləxtuk; hərəkandak kixi ottuz

□ 6:1 «Padıxah Darius pütün padıxahlıknı idarə kılıx üqün...» — muxu «Darius»ning kim ikənliki toqruluk alimlar arisida talax-tartix bar. Bəziliri uni parslik Qorəx, dəp qaraydu. Lekin muxu yərdə Darius «Medialik» deyilidu wə 31gə qarıoqanda, u Qorəxning qol astida idi («Medialik Darius padıxahlıknı **qobul kildi**» deyilidu). Uning salahiyitini arheologlar tətqiqatlıri bilən eniklıxi mumkin.

kün iqidə hərəkəndə ilahka hərəkəndə dua-tilawət kılıxka wə yaki hərəkəndə kixidin bir nərsə tiləxkə ruhsət bolmisun, i aliyliri, pəqət silidinla tilixi ruhsət bolsun degən xahənə yarlıqning qüxürüluxini layıq kərduq. Bu pərman kət'iy bolsun, kimki bu pərmanə hılaplıq kılisa, u xirlar öngkürigə taxlansun!

□ 8 Əmdi, i aliyliri bu pərmani bekitip qüxürgəyla, uning özgərtilməsliki üqün yarlıqnamigə imza koyqayla; qünki Media wə Pars kanuni boyiqə, pərman qıqırılıxi bilənla özgərtixkə bolmaydu, — dedi. ■

9 Xuning bilən Darius pərmani bekitip yarlıqnamioğa qol koydi. □

10 Daniyal bu yarlıqnamigə imza koyuloğanlıqini anglap, öyigə kaytti. Uning öyining ögzisidə bir balihana bolup, derizisi Yerusalemoğa qaraydıoğan bolup, oquq turatti. U aditi boyiqə derizining aldida tizlinip olturup, hər küni üq qetim Hudağa dua-tilawət kılıp xükür eytatti. ■

11 Lekin həliki adəmlər billə kelip Daniyalning Hudağa dua wə tilawət kiliwatqinini kərđi.

□ 6:7 «Aliylirining padixahlıqliridiki barlıq nazarətqi, waliy, wəzir, məslihətqi, hakim wə əməldarlar...» — ularning bu bayanidiki «barlıq» degən söz yaloğanlıq idi; qünki Daniyal uning iqidə əməs idi, əlwəttə. ■ 6:8 Əst. 1:9; 8:8 □ 6:9 «Xuning bilən Darius pərmani bekitip yarlıqnamioğa qol koydi» — 9-ayətning toluq mənisini bekitix təs. Aramiy tilida «Xuning bilən Darius pərman wə yarlıqnamigə qol koydi» deyilidu. Buningə qarışanda, ikki yazma yarlıq bolğan bolsa kerək. Pars ordisidiki kaidə-nizamlardin anqə həwirimiz bolmioğaqqa, nemə üqün ikki yarlıq kerək bolıdıoqinini bilməymiz. ■ 6:10 1Pad. 8:44; Zəb. 55:17

12 Andin ular birliktə padixahning aldiqə berip pərman toqrisida gəp eqip:

— I aliyliri, əzliri: Ottuz kün iqidə əzliridin baxqa hərқandaқ ilahdin yaki hərқandaқ insandin birər nemini tiligən hərқandaқ kixi xirlar əngkürigə taxlansun, degən bir pərmanqə imza qoyqan əməsmu? — dəp soridi.

Padixah: — Dərwəкə xundaқ kildim, Media wə Pars қanuni boyiqə pərmani əzgərtkili bolmaydu, — dedi.

13 Andin ular padixahқа jawabən:

— Yəhudadin əsir elip kelingən kixilərdin həliқi Daniyal, i aliyliri, silini wə sili imza qoyqan pərmani kəzgə ilmaydu, bəlki hər күndə üq қetim öz dua-tilawitini қiliwatidu, — deyixti.

14 Buni angliqan padixah əz-əzigə kayip, kəngül qoyup Daniyalni қutқuxuxқа amal tapmaqçi bolup, u күn patқuqə hərhil қutқuzux amali üstidə izdinip yürdi.

15 Lekin ahirda u kixilər yənə əzara til biriktürüp padixahning aldiqə jəm bolup uningqə:

— I aliyliri, əzligə məlumki, Medialar wə Parslarning қanuni dəl xuki, padixahning bekitкən hərқandaқ қarari yaki pərmanini əzgərtixкə bolmaydu, — deyixti.

16 Xuning bilən padixahning əmr қilixi bilən Daniyal tutup kelinip, xirlar əngkürigə taxlandi. Padixah Daniyalqə:

— Sən üzüldürməy ibadət қilidiqan Hudaying seni қutқuziwalidu! — dedi.

17 Bir tax elinip, əngkürning aqzi uning bilən etildi; Daniyalning ixliriqə həqkim arilaxmisun dəp uni padixah əz məһүri wə uning əmir-

əməldarlığining möhürliri bilən möhürlidi.

¹⁸ Andin padixah ordioğa qayıtip kelip keqini roza tutup ötküzdi; özining toqal-kenizəkliridin heqkaysisini öz yenioğa költürmidi, u keqiqə uhliyalmidi. □ ¹⁹ Tang etixi bilənla padixah

ornidin turup, aldirap xirlar öngkürigə bardı. ²⁰ Padixah öngkürgə yekınlıxip azablanoğan halda Daniyalni qaqırıp:

— Əy Daniyal, Mənggü Həyat Hudaning kuli, sən üzülməs ibadət kilidioğan Hudaying seni xirlardin kütquziwalmidimu? — dəp tovlidi.

²¹ Daniyal jawabən:

— I aliyliri, mənggü yaxioqayla! ²² Hudayimning pərixtisini əwətip xirlarning aqzini yumduruxi bilən ular manga heq ziyən-zəhmət yətküzəlmidi; qünki U məndin heqkəndək əyib kərmidi. Aliylirining aldidimu mən heqkəndək ziyən yətküzgüdək ix kilmidim, — dedi.

²³ Buni anglap padixah intayin huxal bolup, adəmlirini Daniyalni öngkürdin elip qıxixni buyrudi. Xuning bilən ular Daniyalni öngkürdin elip qıxtı. Uningdin kilqə zedə-zəhmət tapalmidi; qünki u Hudasioğa tayanonanıdi.

²⁴ Andin padixah buyruq quxürdi, *nəwkərliri* Daniyalning üstidin xikayət kiləonlarning həmmisini tutup, ularni bala-qaqiliri wə hotunliri bilən koxup xirlar öngkürigə taxliwətti. Ular öngkür tegigə quxüp bolmayla xirlar etilip kelip, ularning ustihanlirininimu

□ **6:18 «özining toqal-kenizəkliridin heqkaysisini öz yenioğa költürmidi»** — yaki, «u heqkəndək kəngül eqixlarnimu kilmidi». **«u keqiqə uhliyalmidi»** — aramiy tilida «uning uyqusi kaqti».

qaynap qiyma-qiyma kiliwætti.

²⁵ Xu ixtin keyin Darius padixah yær yüzidæ turuwatqan hærqaysi æl-yurt, hæmmæ taipilər, hær tilda sözlixidiqan qowmlarning hæmmisigæ mundaq pütük qüxürdi: —

«Hæmminglarqæ amanliq exip-texip turqay!

²⁶ Mæn uxbu yarliqni qüxürimænki, padixahliqimdiki hær bir yurttiki puqralar Daniyalning Hudasi aldida titræp qorqsun!

— Qünki U Mænggü Hæyat Hudadur,

Mænggü mustæhkæm øzgærmæstur,

Uning padixahliki hælak kilinmas,

Uning hækimiyiti æbædil'æbædgiqæ bolidu. □ ■

²⁷ U bala-qazadin qoqdaydu wæ kutkuzidu,

U asmanlardimu, yær yüzidimu alamæt-karamætlærni yaritidu,

U Daniyalni xirlarning qanggilidin kutkuzdi».

²⁸ Daniyalning bolsa xu ixlardin keyin Darius hæküm sürgæn mæzgildæ, xundaq la Pars padixahî Quræx hæküm sürgæn waqitlarda ixliri rawan yürüxti.

7

Daniyalning oqayibanæ alamætlærni bayan qilqanliqi •••• Tæt zor mæhluqni kærüx

¹ Bælxazar Babilqæ padixah bolqan birinçi yili Daniyal ornida yetip qüxidæ birnæqqæ oqayibanæ

□ **6:26** «Uning hækimiyiti æbædil'æbædgiqæ bolidu» — aramiy tilida «Uning hækimiyiti ahirqiqæ bolidu». ■ **6:26** Dan. 2:44; 4:3; 7:14, 27; Luqa 1:33

alamətlərnı kərđı. U qüxıdə kərgənlırını mundaq yəkünləp hatırılıwalđı: —

² Keqıdə kərgən ƣayıbanə kərünüxtə mənki Daniyal xuni kərdümki, asmanınđ tət tərıpıdın xamal ƣıƣıp, «Uluƣ Dengız» yüzıgə urulmaqta ıdı. □ ³ Dengızdın xəkillırı bır-bırıgə ohxımaydıƣan tət zor məhluk ƣıƣtı.■

⁴ Bırınƣı məhluk xırƣa ohxayttı, ləkın bürkütning ƣanıtı bar ıdı. Mən unıngəƣa ƣarap turəƣınımđa, ƣanatlırı yulundı; andın u yərdın kətürülüp, ıkki putı yərgə dəssıtılıp adəmdək turəƣuzulup, unıngəƣa ınsanıy bır ƣəlb berıldı.■

⁵ Mana yənə bır məhluk, yəni ıkkınƣısı eyıƣƣa ohxayttı. Uning bır tərıpı ıkkınƣı bır tərıpıdın egızlıtıldı. Uning ƣıxlırı üƣ ƣowuroƣını ƣıxləp turattı, bır awaz unıngəƣa: «Ornungdın tur, gəxnı yeyıxıngƣə yəwal!» — dedı.

⁶ Ƙarap turəƣınımđa, mana yənə bır məhluk pəyda boldı. U yılıpızƣa ohxayttı, dümbısıdə ƣuxningkıdək tət ƣanıtı bar ıdı; unıng bexı tət ıdı. Uningəƣa həkımlıƣ hƣokukı berıldı.

⁷ Uningdın keyın keqıdıkı ƣayıbanə kərünüxlərdə ƣarap turəƣınımđa, mana tətınƣı bır məhluk pəyda boldı. U ıntayın ƣorkunƣluk, dəhxətlik wə aƣayıb küqlük ıdı. U yooƣan təmür ƣıxlırı bilən ownı ƣaynap ezıp yutup, ƣalduƣını putlırı bilən dəssəp-ƣəyləyttı. U aldınƣı barlıƣ məhlukƣa ohxımayttı; unıng on münggüzi bar ıdı. ⁸ Mən bu münggüzlərnı kəzıtıwatƣınımđa, mana münggüzlərnıng arısdın yənə bır kıƣıƣ

□ **7:2** «Uluƣ Dengız» — «Ottura Dengız»ni kərsətsə kerək.

■ **7:3** Dan. 2:37-45 ■ **7:4** Dan. 4:34

münggüz ösüp çiqti. Bu kiiqik münggüzning aldida əslidiki münggüzlərdin üqi yuluwetildi. Bu kiiqik münggüzning adəmningkidək kəzi wə qong səzləydiqan aqzi bar idi.

Mənggü həyat boluquqini kərux

⁹ Mən qarap turoqinimda, u yərgə birnəqqə təhtning koyuloqanlikini kərdüm; ularning biridə, «Əzəldin Bar Boluquqi» orun elip olturuptu. Uning kiyimliri kardək ap'ak, qaqliri ap'ak koza yungidək idi. Uning təhti ot lawuldap turoqan yalkunlar bolup, lawuldap keyüwatqan ot qaklirining üstidə idi. □ ¹⁰ Uning aldidin goya rawan ekip turoqan dəryadək ot yalkuni lawuldap ekip turatti; Uning hizmitidə turoquqilar tümən mingliqan idi, Uning aldida yüz milyonliqan hazır turoquqilar bar idi. Sorak baxlanoqanliki jakarlinip, dəsturlar eqildi. □ ■

¹¹ Həliki kiiqik münggüzning yoqan gəplərnəni kiliwatqan awazidin dikqitim xuningoqa tartilip qarap turattim. Qarap turoqinimda, tətinqi məhluk öltürülüp, uning jəsiti həlak kilinip, otqa taxlap keydürülükə tapxuruldi.

□ **7:9 «Əzəldin Bar Boluquqi»** — əslidə ibraniy tilida «Kədimki künlərdin tartip Bar Boluquqi» — Yəni Huda degənliktur, əlwəttə.

□ **7:10 «...tümən mingliqan»** — aramiy tilida: «... minglingan mingliqan» yaki «mingliqan ming» — demək, birnəqqə milyon. **«Uning hizmitidə turoquqilar tümən mingliqan idi, uning aldida yüz milyonliqan hazır turoquqilar bar idi»** — ayəttə kəzdə tutuloqan Hudaning hizmətqiliri pərixitlər, əlwəttə. «Wəh.» 9:16ni kərüng. ■ **7:10** Wəh. 5:11; 20:12

¹² Qalqan üq məhluk bolsa, həkimiyyitidin məhrum kılindi, lekin ularning ömri yənə bir məzgil uzartildi.

¹³ Keqidiki qayibanə kərünüxlərdə mana, mən goya İnsan Oqlioqa ohxax bir zatning asmandiki bulutlar bilən kəlginini kərdüm. U «Əzəldin Bar Boluquqi»ning yenioqa berip, uning aldioqa hazır kılindi. ■ ¹⁴ Hər əl-yurt, hər taipə, hər hil tilda sölxiديوان kowmlar uning hizmitidə bolsun dəp, səltənət, xəhrət wə padixahlik hokuki uningqə berildi. Uning səltəniti mənggü solaxmas səltənəttur, uning padixahliki mənggü həlak kılınmas.■

Qayibanə kərünüxlərninğ təbiri

¹⁵ Mənki Daniyalning wujudum, dil-rohim bək biaramlikqa qəmdi, kallamdiki qayibanə alamətlər meni intayin alakzadə kildi. ¹⁶ Mən yekin turoquqilardin birining aldioqa berip, bu qayibanə alamətlərninğ həkikiti toqruluk soridim. U manga təbir berip qüxəndürüp mundak dedi: — □

¹⁷ «Bu tət zor məhluk kəlgüsidə dunyada bax kətüridioqan tət padixahni kərsitidu.

¹⁸ Ləkin Həmmidin Aliy Boluquqining muqəddəs bəndiliri padixahlik hokukini kəbul kildu, ular uningqə mənggü igidarqilik kildu,

■ **7:13** Dan. 7:27; Zəb.2:6; Nah. 1:3; Mat. 24:30; 26:64; 1Tes. 4:17; Wəh. 1:7 ■ **7:14** Dan. 2:44; Luqa 1:33 □ **7:16** «**yekin turoquqilar**» — pərixtilər bolsa kerək.

əbədil'əbədgiqə xundak bolidu».□

¹⁹ Mən baxka üq məhlukka ohximaydioan tətinqi məhluk, yəni zor qorkunqluk, tēmür qixlik, mis tirnaklik, owni qaynap ezip yutup, andin qalduklirini ayaqliri bilən dəssəp-qəyləydioan həliki məhluk toqrisidiki həkikətnei, ²⁰ xundakla uning bexidiki on münggüzining wə keyin əsüp qikқан kiqik münggüz toqrisidiki həkikətnei tehimu enik bilməkqi boldum — uning, yəni həliki kiqikining aldidə əslidə bar bolqan baxka üq münggüz yuluwetilgən, kəzliri wə yoqan gəp qilidioan aqzi bar bolup, ənə baxka münggüzlərgə qaridoanda tehimu həywətlik idi. ²¹ Qarap turoqinimda, u kiqik münggüz Hudaning mukəddəs bəndiliri bilən jəng qilip ulardin üstünlükkə igə boldi; ²² «Əzəldin Bar Boluquqi» kəlgəndə, həküm qilix hokuki Həmmidin Aliy Boluquqining mukəddəs bəndilirigə berildi. Xuning bilən bekitilgən waqti kelip, *Hudaning mukəddəs bəndiliri padixahlik hokukini* ötküziwaldi.□

²³ *Təbir bərgüqi* qüxəndürüp yənə mundak dedi:

«tətinqi məhluk kəlgüsi dunyada bax

□ **7:18 «... mukəddəs bəndiliri padixahlik hokukini qobul qilidu»** — kizik bir yeri xuki, «padixahlik» degən kimningki yaki qaysi padixahlik eytilmioan. Nemixka? Jawab qokum xuki, xu qaqda pəkət birla padixahlik, yəni Hudaningki bolidu. □ **7:22 «Xuning bilən bekitilgən waqti kelip, Hudaning mukəddəs bəndiliri padixahlik hokukini ötküziwaldi»** — baxka birhil tərjimisi: «Xuning bilən bekitilgən waqti kelip, Həmmidin Aliy Boluquqining mukəddəs bəndiliri dəp həküm qikqirildi».

kötüridioqan tötinqi bir padixahlik bolup, u baxka hërkandak padixahliklarqa ohximaydu. U pütkül dunyani yutup, uni ayaq asti kilip, kukum-talkan kilidu.■

²⁴ On münggüz bolsa, bu padixahliqtin qikidioqan hëkümranlik kilidioqan on padixahni kersitidu. Keyin yënë bir padixah mäydanqa qikidu, u ilgiriki padixahlarqa ohximaydu; u üq padixahni özige boysunduridu. ■

²⁵ U Hëmmidin Aliy Boluquqqa karxi kupurluk sözlerni kilidu hëmdë Hëmmidin Aliy Boluquqning muqëddës bëndilirini halsizlanduridu. U kalendarni, hey-t-ayëmlerni wë muqëddës kanunlarni özgërtiwetixni këstlëydu. Hudaning muqëddës bëndiliri «üq yerim wakıt» uning hëkümranliqqa tapxurulidu. □ ■ ²⁶ Andin Hudaning soti eqilidu, buning bilën uning idarë kilix hokuki tartiwelinip, mënggülük üzül-kesil yokitilidu.

²⁷ Lekin uning padixahlikining hokuki, yëni

■ **7:23** Dan. 2:40-44 ■ **7:24** Dan. 2:40-44 □ **7:25** «**üq yerim wakıt**» — tãhminën «üq yerim yil»ni kersitidu. Säl toqırırak desäk, «bir wakıt» («Daniyal» degän kışimning baxka yërliri bilën selixturıqanda) bëlkim Babilliklarning ixlitidioqan yili, yëni 360 künlük wakıtıni kersitixi mumkin. Xunga «üq yerim wakıt», 1260 künni kersitidu. Əsliy aramiy til nushisida, «üq yerim wakıt», «bir wakıt, ikki wakıt wë qoxumqë yerim wakıt» degän xäkildë ipadilëngän. Babilliklar bëzi yilliriqa qoxumqë bir ayni «këbisë ay» dëp katatti; «bir wakıt, ikki wakıt wë qoxumqë yerim wakıt» degän ibarë qoxumqë aynıng boluxining mumkinqilixini yokka qıkiridu. Demäk, «üq yerim wakıt» 1290 kün əmäs, bëlki 1260 kün bolidu. ■ **7:25** Dan. 9:27; 11:36; Mat. 24:15; Mar. 13:14; Luqa 21:20; 2Tes. 2:3-4; Wəh. 13:1-8

dunyadiki hərkaysi padixahlıqlarning səltəniti wə xəhriti Həmmidin Aliy Boloquqining muqəddəs bəndilirigə, yəni Hudaning Öz həlkiyə ötküzüldü. Uning padixahlığı mənngü bir padixahlıqtur, dunyadiki pütün həkümdarlar Uning hizmitidə bolup uningə itaət kildü.■

²⁸ Bu ix mana muxu yərgiqə boldi. Mənki Daniyal, öz oylirim özümni alakzadə kildi, qirayim tatirip kətti. Birak bu ixni qəlbimdə püküp saklidim.□

8

Qoqkar bilən tekə həkqidə oqayibanə kərünux

¹ Padixah Bəlxazar təhtkə olturup üqinqi yili, mənki Daniyal ikkinqi bir oqayibanə alamətni kərdüm. □ ² Oqayibanə kərünuxtə, özümni Elam əlkisidiki Xuxan qəl'əsidə kərdüm. Kərünuxtə mən Ulay qong əstingi boyida idim.

³ Beximni kətürüp qarısam, ikki münnggüzi bar bir qoqkarning qong əstəng aldida turoqanlikini kərdüm. Uning münnggüzi egiz bolup, bir münnggüz yənə biridin egiz idi; egizrək bolqan münnggüz yənə birsidin keyinrək əsüp qıkkanidi. ⁴ Mən qoqkarning oqərb, ximal

■ **7:27** Dan. 2:44 □ **7:28** «**Bu ix mana muxu yərgiqə boldi...**» — 7-babtiki bexarətlər toqrisida «qoxumqə səz»imizni kərüng. □ **8:1** «**Padixah Bəlxazar təhtkə olturup üqinqi yili...**» — 8-bab, 1-ayəttin baxlap kitabning qaloqan qismining həmmisi aramiy tilida əməs, ibraniy tilida yeziloqan.

wə jənub tərəplərgə üsüwatqinini kərdüm. Heqkandak haywan uningəa təng keləlməytti wə heqkim heqkimni uning qanggilidin kütquzalmaytti. U nemə kılıxni halisa, xuni kılatti, barqanseri həywətlik bolup ketiwatatti.

⁵ Mən bu toqruluk oylawatattim, mana, qərb tərəptin bir tekə putliri yərgə təgmigən halda pütün jahanni kezip yügürüp kəldi. Uning ikki kəzi arisioqa kərünərlik qong bir münggüz əsüp qıqkanıdi. ⁶ U mən dəsləp kərgən həliki əstəng boyida turojan ikki münggüzlük qoqqaroqa qarap kəhri bilən xiddətlik etildi.

⁷ Mən uning qoqqaroqa yəkin kelip, qəzəp bilən qoqqarni üsüp ikki münggüzini sunduriwətkənlikini kərdüm. Qoqqarning qarxilik kərsətküdək madari qalmioqanıdi, tekə uni yərgə yikitip, dəssəp-qəylidi, tekining qanggilidin uni kütquziwalidioqan adəm qıqmidi.

⁸ Tekə barqanseri həywətlik bolup kətti; lekin u heli küqiyip boləqanda, qong münggüzi sunup qüxüp, əslidiki jayidin asmandiki tət xamaloqa qarap turidioqan, kəzgə kərünərlik tət münggüz əsüp qıkti.

⁹ Bu tət münggüzning iqidiki biridin yənə bir münggüz əsüp qıkti. U kiqik münggüz əsüp intayin həywətlik boldi, jənub, xərk tərəplərgə wə «güzəl zemin»qa qarap təsir küqini kengəytti. □ ¹⁰ U intayin həywətlik bolup, hətta samawiy qoxundikilərgə hujum kılıqudək dərijigə yətti, samawiy qoxundikilərdin wə yultuzlardin birmunqisini yərgə taxlap, ularn-

□ **8:9 «güzəl zemin»** — Qanaan zemini (Pələstin). Ibraniy tilida «güzəllikning zemini» deyilidu.

ing üstigə dəssidi ¹¹ (u tolimu məqrurlinip, hətta samawiy qoxunning Sərdari bilən təng bolmaqçı bolup, ibadəthanida Sərdarəa atap kündilik qurbanlıq sunuxni əməldin qaldurdi, həmdə Sərdarning ibadəthanisidiki «mukəddəs jay»ni wəyran kıliwətti. □ ¹² Asiylik tüpəylidin Hudaning həlki wə kündilik qurbanlıq qong münggüzgə tapxurulidu). U həkikətəni ayaq asti kılidu; uning barlıq ixliri nahayiti onguxluk boldi.□

¹³ Kəynidin, bir mukəddəs *pərixting* səz kıloqanlıqini anglidim, xuning bilən yənə bir mukəddəs *pərixte* səz kıloqan *pərixtidin*:

— Olayibanə alaməttə kərüngən bu wəkələr, yəni «wəyran kıloquçı» asiylik, kündilik qurbanlıqning əməldin qalduruluxi, həmdə mukəddəs ibadəthanidiki «mukəddəs jay»ning həm Hudaning həlkining ayaq asti kılinixi qanqilik wəqit dawamlıxidu? — dəp

□ **8:11 «Kündilik qurbanlıq»** — Hudaning Musa pəyoqəmbər arkılıq quxurgən əmri bilən ibadəthanida hər küni ətigəndə wə kəqtə bir qoza «kəydürmə qurbanlıq» kılinixi kerək. Bu qurbanlıqni bolsa İsrail üqün əng əsaslıq qurbanlıq degili bolidu. «Sərdarning ibadəthanisi» — bu Pərwərdigarning Yerusalemdiki ibadəthanisini kərsitidu, əlwəttə. Muxu ibaridin «Samawiy qoxunning Sərdari»ning «Pərwərdigarning Pərixtsisi» ikənlikini kərgili bolidu. «Pərwərdigarning Pərixtsisi» Məsihning dunyaqə kelixidin burunkı bir saləhitidur. «Pərwərdigarning Pərixtsisi» toqruluk baxqə izahatlırimizni kərüng. □ **8:12 «Asiylik»** — bizningqə «asiylik» muxu yərdə bəlkim «kikiq münggüz» (yəni dəjjal)ning asiylikini kərsətsə kerək (13-ayətni kərüng). Bu səz yənə Hudaning Əz həlkining asiylikinimu kərsitixi mumkin. **«Hudaning həlki»** — ibraniy tilida «qoxun».

sorioqanlikini anglidim. □ ¹⁴ Heliqi pərixta manga jawabən:

— Bu iqlar ikki ming üq yüz keqə-kündüz dawamlixidu. Bu məzgildin keyin muqəddəs ibadəthanidiki «muqəddəs jay» pakizlinip əsligə kəltürülidu, — dedi. □

Pərixta Jəbrailning oqayibanə alamətni qüxəndürüxi

¹⁵ Bu oqayibanə körünüxnü kərgəndin keyin, mənki Daniyal uning mənisini oylawatqinimda, mana, aldimda adəmning qiyapitidə birsi pəyda bolup ərə turdi. ¹⁶ Ulay əstingining otturisdin: — Əy Jəbrail, bu adəmgə oqayibanə alamətni qüxəndürüp bər, — degən bir adəmning küqlük awazini anglidim. ■

¹⁷ Jəbrail yeniməqa kəldi. Kəlgəndə, mən nahayiti qorkup ketip yərgə yikilip düm qüxtüm. U manga:

— Əy insan oqli, sən xuni qüxinixing kerəkki, bu oqayibanə alamət ahir zaman toqrisididur, — dedi.

¹⁸ U gəp kiliwatqanda mən bihöx həlda yərdə düm yatattim. Lekin u manga xundəq bir yenik

□ **8:13 «Oqayibanə alaməttə körüngən bu wəxələr, yəni «wəyran qiloquqi» asiylik, kündilik qurbanlikning əməldin qalduruluxi»** — bu ««wəyran qiloquqi» asiylik» bolsa dəl «Sədarəta atap kündilik qoza qurbanlik sunuxni əməldin qaldurux» (11-ayət) həmdə uning ornioqa intayin yirginqlik birhil but selix. 9-bab, 26-27-ayət, 11bab -36-39-ayətnimu körüng). □ **8:14 «pakizlinip əsligə kəltürülidu»** — ibraniy tilida «toqra qilinidu» yaki «həqkanıy qilinidu» degən sez bilən ipadilinidu. ■ **8:16** Dan. 9:21; Luqa 1:26

tegipla meni turoʻuzdi wə munga mundak dedi:

¹⁹ «Mən hozir sanga *Hudaning* oʻzipi kelgan mazgoʻlda keyinki ixlarning qandak bolidioʻanlikini korsitip beray. Qunki bu oʻayibanə alamət zamanlarning bekitilgan ahirki nuqtisi toʻgrisididur. ²⁰ Sen kergan ikki mungguʻzluk qoʻqar Media bilan Pars padixahʻlirini korsitidu. ²¹ Yawa tekə bolsa Gretsiyə padixahʻliki bolup, kezining otturisidki kezgə kərünərlik mungguʻz bolsa, uning birinqi padixahʻidur. □

²² U mungguʻz sunup ketkəndin keyin ornidin əsüp qikkan heliki tət mungguʻz bu əlning tət padixahʻlikka bəlünidioʻanlikini korsitidu. Birak ularning küqi birinqi padixahʻlikka yetməydu. ²³ Bu padixahʻliklarning ahirki mazgoʻlidə, asiylik kiloʻuqilarning gunahʻi toxuxi bilan tolimu nomussiz, qigix məsililərnı bir tərəp qilalaydioʻan bir padixahʻ məydanə qikidu. □ ²⁴ Uning küqi heli zor bolidu, lekin əməliyətə bu küq əzlükidin qikmaydu; u misli kərülmigən wəyranqilikni kəltürüp qikiridu. Uning ixliri jəzmən onguxluk bolup, nemini halisa xuni qilalaydu. U küqlüklərnı wə *Hudaning* mukəddəs məmin həlkini yokitidu.

²⁵ Əz ustatliki bilan uning nazariti astida hərqandak hiylə-mikirlik heli ronak tapidu. U kənglidə təkəbburlixip əzini qong tutidu;

□ **8:21 «Yawa tekə bolsa Gretsiyə padixahʻliki bolup, ...»**

— ibraniy tilida «Yawa tekə bolsa Gretsiyə padixahʻi bolup, ...».

□ **8:23 «qigix məsililərnı bir tərəp qilalaydioʻan bir padixahʻ...»** — baxqa birhil tərjimisi: «heli süykəstqi bir padixahʻ ...».

baxkilarning ezlrini bihətər hēs kıloan waqtidin paydilinip tuyuksiz zərb kılıp nuroqun kixiləni həlak kılıdu; u hətta oquqtin oquq «Əmirlərnin Əmiri»gə qarxi qıqıdu. Ləkin u ahirda insanlarning kolisiz həlak kılınıdu.

²⁶ Sanga ayan kılinoan, ahxamdin ətigəngiqə dawamlaxқан bu oqayibanə alamət əməlgə axmay qalmaqdu. Ləkin sən uni waqtinqə məhpiy tut. Qünki u kəp künlər keyinki kəlgüsi həkqididur».

²⁷ Mənki Daniyal maqdurumdin kəlip, birnəqqə kün aqrip yetip qaldim. Keyin ornumdin turup yənıla padixahning ixlirida boldum. Ləkin bu oqayibanə alamət kənglümni parakəndə kiliwətkənidi. Uning mənisini yexələydiqan adəm yoq idi.□

9

Daniyalning əz həkqigə dua kılıxi

¹ Medialik Ahaxweroxning oqlı Dariusning birinqi yilida (u kaldiyələrnin zeminiqə padixah kılindi) □ ² Yəni təhtkə olturoan birinqi yili mənki Daniyal muqəddəs yazmilarni okuxum bilən Pərwərdigarning Yərəmiya pəyoqəmbərgə

□ **8:27 «Uning (oqayibanə alamətning) mənisini yexələydiqan adəm yoq idi»** — 8-babtiki bexarətlər toqrisida «qoxumqə səz»imizni kəring. □ **9:1 «kaldiyələrnin zemini»** — Babil zemini kərsitidu. «...padixah kılindi» — Bu ibarə bəlkim Dariusning Pars imperatori Qorəxning astidiki bir padixah ikənlikini kərsitidu. U pütkül Pars üstigə imperator əməs idi.

yətküzgən kalam-bexariti boyiqə, Yerusalemn-
ing harab bolidioğan jaza məzgili yətmix yil
ikənlikini qüxinip yəttim. ■ ³ Xuning üçün
mən Rəb Hudayimoğa roza tutup, bəz rəhtkə
yəginip, kül-topida olturup, uningə yelinip
dua-tilawət qilix bilən izdinixkə bəl baqlidim.
⁴ Mən Pərwərdigar Hudayimoğa dua qilip, gu-
nahlırimizni ikrar qilip mundaq dedim:
— «Aq Rəb, i Seni Öz əmrliringgə itaət
qiloquqilarə wədə-əhdəngdə wapadar bolup,
əzgərməs mehringni üzlüksiz kərsətküqi uluq,
sürlük Təngrim!■

⁵ Biz gunah sadir kilduk, qəbihlik kilduk; rəzillik
bilən Sening əmr-hökümliringdin waz keqip,
Sanga asiylik kilduk, ■ ⁶ Xundakla Sening
naming bilən padixahlırimiz, əmirlirimiz,
ata-bowilirimiz wə pütkül zemindiki həlkə
söz-kalamingni yəküzgən kulliring boləan
pəyoqəmbərlərgə zadi kulak salmiduk.

⁷ I Rəb, həqkaniyət Səndila tepilidu, lekin Sanga
asiylik wə wapasizlik qiloqanlikimiz tüpəylidin,
bizgə, yəni Yəhudalarə, Yerusalemdikilərgə
wə barlik Israillarə, yekinda bolsun, yirakta
bolsun, Sən bizləni sürgünlükkə həydiwətkən
barlik yurtlarda bolsun, pəkət bügünkidək
yüzimizni kətürəlmigüdək xərməndilikla
qaldi. ⁸ I Rəb, bizgə, yəni padixahlırimizə,
əmirlirimizgə wə ata-bowilirimizə qimu
yüzimizni kətürəlmigüdək xərməndilik qaldi;
qünki biz Sening aldingda gunah sadir kilduk.

⁹ I Rəb Hudayimiz, biz Sanga asiylik qiloqan

■ 9:2 Yər. 25:11, 12; 27:7; 29:10 ■ 9:4 Qan. 7:9 ■ 9:5 Zəb.
106:6; Yəx. 64:4, 5, 6

bolsakmu, Səndin yənila rəhımdillik wə məşpırat-kəqürümlər tepilidu. □ ■ 10 Biz Sən Pərwərdigar Hudayimizning awazioğa kulak salmay, kulliring bolıan pəyşəmbərlər arkilik aldimizığa qoyıan qanun-hökümliringdə heq mangmiduk. 11 Pütkül İsrail Sening Təwrat-qanunıngığa hilaplik kılıp, awazıngığa kulak salmay Seningdin yüz ərıdi. Dərwəkə, Sening kulung Musığa qüxürülgən Təwrat-qanunıda pütülgən lənət həmdə uning kəsəmyadidiki jazalar üstimizgə yaıduruldi; qünki biz Sening aldingda gunah sadir kilduk. ■ 12 Sən Özüng bizgə wə üstimizdin həkümdarlik kılıuqimizığa karita degənliringgə əməl kılıp bizgə zor eıir külpətni kəltürdüng; qünki Yerusalemda kılınıan ıxlar asman astidiki hərəkəndək baxka yurtta əzəldin kılınıan əməs! 13 Musığa tapılınıan Təwrat-qanunıda pütülgəndək, bu pütün külpət bizgə qüxürülgən bolsımu, i Pərwərdigar Hudayimiz, lekin biz kəbihliklirimizdin kıl üzüp, həkikitingni qüxinip yetidıan kılııaysən dəp tehiqə Səndin iltipatingni ətünmiduk. 14 Dərwəkə Sən Pərwərdigar xu külpətni təyyarlap saklap, bizning üstimizgə qüxürdüng; qünki

□ 9:9 «I Rəb Hudayimiz, biz Sanga asiylık kılınan bolsakmu, Səndin yənila rəhımdillik wə məşpırat-kəqürümlər tepilidu» — yaki «Rəb Hudayimizda rəhımdillik wə məşpırat-kəqürümlər bardur; qünki biz Uning aldida gunah sadir kilduk» (demək, Huda bizgə rəhımdillik kərsətmigən bolsa, biz baldurla yökıtilattuk). ■ 9:9 Zəb. 130:3-8; Yıı. 3:22 ■ 9:11 Law. 26:14-45; Qan. 27:15-26; 28:15-68; 29:20; 30:17-20; 31:17, 18; 32:19-25; Yıı. 2:17

Sən Pərwərdigar Hudayimiz, barlıq kıləan ixliringda adil bolup kəlding; birak awazingəa kulaq salmiduk.

¹⁵ Əmdi, Əz küqlük kəlung bilən həlkingni Misirdin elip qıktıng, xunglaxka bögünkidək Əzünggə nam-xəhrət tikliding, i Rəb Hudayimiz, — biz gunah sadir kilduk, biz rəzillik kilduk! ■ ¹⁶ Ətünimən, i Rəb, pütkül həkkanıylikingəa uyğun, Yerusalem xəhiringgə, yəni mukəddəs teqingəa boləan kəhr-əzippingni tohtatkaysən! Qünki bizning ətküzgən gunahlimiz wə ata-bowilirimizning kıləan kəbihliklirining wəjidin, Yerusalem wə həlking barlıq ətraptikilirimizning həkarət obyektı bolup qalduk. ¹⁷ Əmdi i Hudayimiz, kұлungning dua wə tələplirigə kulaq saləaysən, Əzüng üqün wəyran kıləan mukəddəs jayingni jamalingni kərsitip yorutkaysən. □ ¹⁸ I Hudayim, kulaq selip angliəaysən! Bizning wə Sening naming bilən ataləan xəhəring bexiəa kəlgən küpətlərgə nəzər saləaysən! Bizning Sanga iltija kılənimiz əzimizning kəndaktur həkkanıy ix kıləanlikimizdin əməs, bəlki Sening zor rəhimdillikliringəa tayanəanlikimiz səwibidindur.

¹⁹ I Rəb, angliəaysən! I Rəb, kəqürgəysən! Kulaq selip anglap amal kıləaysən! Əzüngning nam-xəhriting üqün əmdi təhir kilməəaysən! Qünki Sening bu xəhiring wə bu həlking Əz

■ 9:15 Mis. 32:11; Zəb. 105:7; 106:47 □ 9:17 «**kulaq saləaysən, Əzüng üqün ... yorutkaysən**» — ibraniy tilida «Rəbning səwəbi üqün ... yorutkaysən».

namning asasida ataloqanidi!».[□]

Jəbrailning bexarət berixi wə qüxəndürüxi

²⁰ Mən duayimni dawamlaxturup, özüm wə həlkim Israilning gunahlrini ikrar kılıp həmdə Hudayimning mukəddəs teqi üqün Pərwərdigar Hudayimoğa yelinip, ²¹ tehi dua kiliwatkinimda, dəsləptə manga oqayibanə alaməttə kərüngən Jəbrail degən zat yenimoğa kelip manga qolini təgküzdi. Mən xu qaoqda tolimu qarqap kətkənidim. U kəqlik qurbanlıq sunux waqti idi. [□] ²² Jəbrail manga əkil berip mundaq dedi: —

«I Daniyal, mən seni yorutup, ixlarni qongkur qüxinələydiqan kılıxka kəldim.

²³ Sən Hudağa iltija kılıxka baxlixing bilənla, jawab-kalam berildi; sən intayin səyülgən adəm boloaqqa, mən sanga uning jawab-kalamini yətküzgili kəldim. Əmdi bu jawab-kalam üstidə puhta oylanqin, oqayibanə kərünüxni kəngül qoyup qüxəngin:

²⁴ — «*Huda* tərripidin «yətmix həssə «yəttə waqit»» sening həlqing bilən mukəddəs xəhiring üstigə bekitilgən. Bu waqitlar itaətsizliklərnı tızginləx, gunahlarıni tügıtix, kəbihlik üqün kafarət kəltürüx, mənggülük

[□] **9:19 «Əzüngning nam-xəhriting üqün əmdi təhir kılmioqaysən!»** — ibraniy tilida «Əzüning səwəbing üqün əmdi təhir kılmioqaysən!». [□] **9:21 «...Jəbrail degən zat yenimoğa kelip manga qolini təgküzdi. Mən xu qaoqda tolimu qarqap kətkənidim»** — buning yənə birhil tərjimisi: — «...Jəbrail degən zat tezla uqup kelip, manga qol təgküzdi». Əsli tekistni qüxinix birkədar təs.

həkkaniylikni üstün orunoğa koyux, bu oqayibanə alamət bilən pəyoqəmbərlərləning səz-kalamlrini əməlgə axurux həmdə mukəddəs ibadəthanidiki «əng mukəddəs jay» yengibaxtin məsihlinix üçün bekitilgəndur. □²⁵ Xuni bilixing wə qüxinixing kerəkki, Yerusalemlni yengibaxtin əsligə kəltürüp bina kilix buyruqi jakarlanoqandin tartip, Məsih degən əmir məydanoğa qıkkuqə yəttə həssə «yəttə wəqit» qoxuloqan atmix ikki həssə «yəttə wəqit» ətidu. Yerusalem xəhiri yengibaxtin bina kilinip, məydan-koqılar wə sepil-istiħkam barlikkə kəltürüldü, əmma bu bisərəmjan künlərdə

□ **9:24 «kəbihlik üçün kafarət kəltürüx»** — «gunahlarni yepip kəqürüm təminləx» degənliktur. «Law.» 4-bab wə izahatni kəring. **«pəyoqəmbərlərləning səz-kalamlrini»** — muxu yərdə ibraniy tilida «pəyoqəmbərlər» degən səz bilən ipadilinidu. **«mukəddəs ibadəthanidiki «əng mukəddəs jay» yengibaxtin məsihlinix»** — «məsihlinix» yaki «mukəddəs kilinix», Musa pəyoqəmbərgə berilgən mukəddəs qanunoğa asasən, «mukəddəs puraklik may» sürülüx bilən kilinidu («Mis.» 26:9-10ni kəring). Bu uqum ibraniy tilida ««məsih» kilinix» degən səz bilən ipadilinidu. Buning baxkə birhil tərjimisi: «Əng Mukəddəs Boluquqini məsih kilix» — demək, Qutkuzoquqi-Məsihni məsih kilix. **«...«yətmix həssə «yəttə wəqit»» sening həlking bilən mukəddəs xəhiring üstigə bekitilgən... .. həmdə mukəddəs ibadəthanidiki «əng mukəddəs jay» yengibaxtin məsihlinix üçün bekitilgəndur»** — bu uluq bexarət wə 25-27-ayətlərdiki bexarətlərləning təpsilatlrini toqrisida «qoxumqə»imizni kəring.

bolidu. □ ■

²⁶ Bu atmix ikki «yëttë wakıt» mæzgili ötkëndin keyin Mësih üzüp taxlinidu, uningda heqnersë qalmaydu. Këlgüsidë bolidioqan ëmirning hëlki bu xëhër bilën mukëddës ibadëthanini gum-ran kılıdu. Bu akiwät këlkündäk besip kelidu; ahiriöiqë jënglër dawamlixidu; u yërdë bolidioqan wëyränqiliklär bekitilgëndur. □ ■

²⁷ U *ëmir Hudaning* hëlkingin köp kismi bilën ahirki bir «yëttë wakıt»ta bir *dostluq* ähdisini takamul kılıdu, lekin bu «yëttë wakıt»ning yer-

□ **9:25 «... Yerusaleمنى yengibaxtin ësligë kältürüp bina kılıx buyruki jakarlanoqandin tartip, Mësih degän ëmir mëydanoqä qıkkıuqä yëttë hëssë «yëttë wakıt» köxuloqan atmix ikki hëssë «yëttë wakıt» ötidü»** — kışkiqë: — «bir wakıt», yukirdiki tählilgë اساسën 360 kün bolsa, «yëttë hëssë yëttë wakıt» (49 wakıt) wë «atmix ikkingin yëttë hëssisi», (434 wakıt), jëmiy bolup «483 wakıt», yëni «Yerusaleمنى kaytidin bina kılıxtiki pëрман»din «Kutkuzoquqi-Mësihning mëydanoqä qıqıxi»öiqë 173880 kün (tähminën 476 yil) bolidu. Tarihiy tëtqiqatka اساسën, «Yerusaleمنى kaytidin bina kılıxtiki pëрман»ning güxürülüxi miladiyëdin ilgiriki 445-yili yaki 444-yili idi, undaқта «Mësih degän ëmirning mëydanoqä qıqıxi» miladiyë 32-yili yaki 33-yili boluxi keräk. Kitabhan bu pakit-lardin Kutkuzoquqi-Mësihning kim ikënlisini bilälëydu. «Kox-umqë söz»imiznimu körüng. **«Yerusalem xähiri yengibaxtin bina kılınıp, mëydan-koqılar wë sepil-istihkam barlikka kältürüldü...»** — «sepil-istihkam» degän söz ibranıy tilidiki «haruts» degän sözning tärjimisi boluxi natayin; qoqum birhil istihkamni kërsitidu. «Koqılar» iqidiki, «haruts» bëlkim sirttiki bir nërsini kërsitidu. ■ **9:25** Nëh. 2:2-8; Luqa 19:35-44 □ **9:26 «Mësih üzüp taxlinidu»** — (yaki «Mësih kesiwetilidu») — muxu ibarë ibranıy tilida adëttë «öltürüldü» dëp ipadilëydu. **«uningda heqnersë qalmaydu»** — yaki, «uning (Mësih-kutkuzoquqining) öltürülüxi özi üqün ëmëstur». ■ **9:26** Luqa 19:41-44

imioqa kəlgəndə, u *ibadəthanidiki* kurbanlik wə axlik hədiyələri sunuxni əməldin qalduridu. U qaşda «wəyran kılquçı yirginlik nomussizlik» *mukəddəs ibadəthanining* əng egiz jayıoqa qoyulidu. Taki balayı'apət, *yəni Huda* bek-itkən külpət wəyran kılquçı kixining bexioqa yaqduruluquqə xu yərdə turidu».■

10

Tigris, yəni «Dijlə» dəryasi boyida kərgən oqayibanə kərinüx

¹ Kərəx Parska səltənət kılqan üqinqi yili, Daniyal (yənə bir ismi Bəltəxasar bolqan)oqa bir həwər wəhiy kılindi. U həwər ixənqliktur — lekin nəhayiti kəttik jəng judunliri toqrisididur. Daniyal bu həwəni qüxəndi wə oqayibanə alamət toqrisida qüxənqigə igə boldi.□

² U qaşda mənki Daniyal toluk üq həptə ah-zar kətürüp matəm tuttum. □ ³ Üq həptigiqə heqkəndə nazu-nemət yemidim, gəx yemidim, xarab iqmədim wə tenimgə puraklik

■ **9:27** Yəx. 28:15, 18; Mat. 24:15; Mar. 13:14; Luqa 21:20; 2Tes. 2:3-4 □ **10:1** «**lekin nəhayiti kəttik jəng judunliri toqrisididur**» — yaki «lekin nəhayiti kəttik sinaxlar toqrisididur». □ **10:2** «**toluk üq həptə ah-zar kətürüp matəm tuttum**» — ibraniy tilida «toluk üq həptə... matəm kıldim» — bu məlum bir əlgüqi uruq-tuqkini üqün əməs, bəlkə İsrail həlkəning əlük rohiy həlitigə bolqan matəm, əlwəttə.

may sürmidim. □ ⁴ Birinchi ayning yigirmə tətinqi küni, mən uluq dərya, yəni Dijlə dəryasining boyida turup, ■ ⁵ beximni kətürüp kəzümni asmanqə tiktim, kanap kiyip, beligə Ufazdiki sap altun kəmər baqliqan bir adəmni kərdüm. ■ ⁶ Uning teni serik yakuttək julalinip, yuzliri qakmaktək yaltirlap, kəzliri yenip turoqan ottək qaknaytti; uning put-qolliri parkirap turidiqan mistək walildaytti; awazi zor bir top adəmning awazidək jaranglaytti.

⁷ Qayibanə kərünüxnü yaloquz mənki Daniyalla kərdüm, yenimdikilər alamətni kərmigənidi. Əmma zor bir wəhimə ularni besip, intayin titrəp ketixti, məkünüwaləqudək yərnü izdəp qeqip kətti. ⁸ U yərdə özüm yaloquz qelip bu karamət qayibanə kərünüxnü kərdüm. Kılqə maqdurum qalmidi, qirayim kattik əzgirip əlük adəmdək bolup qaldim, put-qollirimda bir'azmu maqdur qalmidi. □ ■

⁹ Lekin uning awazini anglidim. Uning awazini angliqan haman yərgə yikilip düm qüxtüm, hoxumdin kəttim. ¹⁰ Mana, tuyuksiz bir kol manga təgdi, meni xuan yələp yərgə tət putluk kilip turoquzdi. ¹¹ Xu zat manga:

— Əy Daniyal, intayin səyülgən adəm! Səzlimni kəngül koyup anglap qüxəngin, ərə turoqin! Qünki mən sening yeningoqə əwətildim, — dedi. U bu səzni kilixi bilən, mən titrigən

□ **10:3 «tenimgə puraklik may sürmidim»** — ibranıy tilida «özümni məsih kılmidim». ■ **10:4** Yar. 2:14 ■ **10:5** Wəh. 1:13, 14, 15 □ **10:8 «qirayim kattik əzgirip ...»** — ibranıy tilida «xan-xəripim kattik əzgirip ...» yaki «qirayliklikim kattik əzgirip ...». ■ **10:8** Dan. 7:28

haldada ornumdin turdum.

¹² Xuning bilən u manga mundak dedi:

— «Əy Daniyal, qorkma; qünki sən Hudayingning aldida qüxinixkə erixixkə, özüngni təwən tutuxka kəngül qoyoqan birinqi kündin buyan sening dua-tilawiting ijabət qilindi; eytkanliring üqün mən yeningoqa əwətildim. □ ¹³ Lekin, «Pars padixahlığining əmiri» manga qarxi qikip yolumni yigirmə bir kün tosuwaldi. Mən Pars padixahlirining yenida özüm yaloquz qaloqaqqa, bax əmirlərdin biri Mikail manga

□ **10:12 «... sən Hudayingning aldida qüxinixkə erixixkə... kəngül qoyoqan»** — bu yərdiki «qüxinix» nemini kərsitidu? Yərəmiya pəyoqəmbərgə yətküzülgən «Yerusalemning harab bolidioqan jaza məzgilining waqti 70 yıl» toxay degən waqıtta Daniyal dua qilixka baxlıdi. Daniyalning arzu-istiki xuki, 70 yılning toxuxi bilən, Hudaning səltəniti dərhal pəyda bolsun degənlikdin ibarət idi. Lekin 7-, 8- və 9-babtiki qayibanə alamətlər uningoqa, az degəndimu yənə 70 «yəttə waqıt»ning ötüxi kerəklikini kərsətkən. Xu ixlar uning deginidək: «Daniyalning kənglini parakəndə qiliwətti. Uning mənisini yexələydioqan adam yoq idi». Xuning bilən u ümidsizlənməy, bu uzun waqıttiki «keqiktürüx»ni qüxinix üqün kəngül qoyidu. 10-babtiki qayibanə alaməttə bolsa, bu waqıtning yənıla həm uzun həm japalix ikənliki kərsitilidu. Xuning bilən, bu həwərnə qəbul qilix üqün u oşəyrətlik, maşdırluq boluxi kerək.

yardəm qiloqli keldi. □ 14 Mən sanga ahirki zamanlarda hëlkingning bexioqa kelidioqan ixlarni qüxëndürgili keldim. Qünki bu oqayibanə alamət көp күnlər keyinki kəlgüsi toqrisididur».

15 U manga bu gəpni kiliwatqanda, pəkətla yərgə qarqinimqə zuwan sürəlməy turup qaldim. 16 Mana, goya adəmgə ohxaydioqan birsi qolini uzitip ləwlimni silap qoywidi, mən aozimni eqip aldimda turuqioqa:

— Təksir, bu oqayibanə көrүнүxtin iq-iqimdin azablinimən, maqdurumdin kəttim.

17 Təksirimning kəminə qulliri kandakmu sili təksirim bilən səzlixikə petinalayttim? Qünki hazirla maqdurum tügəp, nəpəsim üzüldü, — dedim.

18 Andin goya adəmgə ohxaydioqan biri meni yənə bir qetim silap, maqdur kirgüzdi 19 wə:

— I intayin sөyülgən adəm, qorkma! Sanga

□ 10:13 «**Pars padixahlikining əmiri**» — bəlkim intayin küqlük birhil jin bolup, Pars rayonlirida Xəytanning pilanlirini bəja qiloquqi boluxi mumkin. «**Pars padixahlirining yenida özüm yaloquz qaloqqa..**» — bu səzlər muxu pərixtingin wəzipsisining xu padixahlarning qilməqçi boləqan yamanlikini tosux yaki bolmisa, ularəqa yahxi tərəpkə yüzlinixkə təsir yətküzüxtin ibarət boləqanlikini көrsətsə kerək. «**mən Pars padixahlirining yenida özüm yaloquz qaloqqa, bax əmirlərdin biri Mikail manga yardəm qiloqli keldi**» — baxqa birhil tərjimisi: — «lekin bax əmirlərdin biri Mikail manga yardəm qiloqli keldi. Mən uni Pars padixahlirining ixlirini bir tərəp qilixqa qaldurdum». «**bax əmirlər**» — muxu yərdə Hudaning yuqiri mərtiwilik pərixtilirini көrsətsə kerək («Yəh.» 9-ayətni көrüng).

aman-hatirjæmlik boloyay. Oʻayrætlik bol, æmdi oʻayrætlik bol! — dedi.

U xu sözni deyixi bilænla manga tehimu maoydur kirdi. Mæn:

— Tæksir yænæ söz kiloyayla, qünki sili manga maoydur kirgüzdila, — dedim.

²⁰ U mundaq dedi:

— «Mening kexingoyæ nemigæ kælgænlikimni bilæmsæn? Mæn æmdi kaytip berip, «Parstiki æmir» bilæn jæng kilimæn; mæn u yærgæ baroyandin keyin, «Gretsiyædiki æmir» maydanoyæ qikidu. ²¹ Lekin mæn berixtin awwal hækiketning kitabida pütülgæn wæhiylærni mæn sanga bayan kilimæn.

Bu ixlarda silærning æmiringlar Mikaildin baxqa, manga yardæm beridoyan heqkim yok.□

11

¹ Mæn Medialik Darius padixah boloyan birinçi yilidila, uni mustæhkæmlæx hæm küqæytix üqün ornumdin kozoyaloyanidim. ² æmdi mæn sanga hækiketni eytip beræy: —

Buningdin keyin Parsqa yænæ üq padixah hækümranlikqa qikidu; keyin tötinçi padixah

□ **10:21 «hækiketning kitabi»** — Mukæddæs Kitabni kersitidu. Xu qaoydiki «hækiketning kitabi» Daniyal pæyoqæmbærning dæwridin ilgiri barlik nazil kilinoyan Tæwrat kisimliridin tærkib tapqan, ælwættæ. «**silærning æmiringlar Mikail**» — bu söz Mikail bax pærixting Israiloyæ alayitæn mæs’ul boloyanlikini ayan kilidu.

qikip, baxqa padixahlardindimmo ko'ptin ko'p mal-dunyani topaydu; u mal-dunyaliridin qudrat tepib, hamma yurtlarni Gretsiyaga jang qilixqa ko'zoqaydu. □

³ Uningdin keyin kuqluk bir padixah maydanoqa qikidu. U zor padixahlikni idara kilip, nemini halisa xuni kilidu. □ ⁴ Lekin u hokuk yurguzuwatkinida, padixahlikni parqilinip asmanning tot xamal teripigə belunup ketidu. Uning tahtigə əwladliri warislik kilalmaydu, keyinki padixahlik u hokum surgan waqtidiki dək kuqluk bolmaydu; qunki uning padixahlikni aqdurulup, baxkilaroqa tawa bolup ketidu.

⁵ Uningdiki sardarlarning iqidin biri «jənubiy padixah» bolup kuqiyidu; lekin yana bir sardar uningdinmmo kuqluk bolidu wa ezining tehimu

□ **11:2 «Buningdin keyin Parsqa yana uq padixah hokumranlikqa qikidu; keyin totinqi padixah qikip...»** — bu 11-babtiki bexarətlər nahayiti tepsiliy kersitilgen. Biz muxu yerdə tepsilatleri toqruluk ko'p izahat barmiduk, bularni «Koxumqə səz»imizgə kirguzduk. Kitabhanlarning ezliri «ottura xerk»ning tarihi toqruluk harkandak kitabtin bu bexarətlərnin qandak əməlgə axuruloqanlikini kerələydu. Asasen bu aldin eytiloqan ixlar miladiyadin ilgiriki 530-164-yillar dawamida yuz bergən. Lekin 36-ayəttin baxlap, bexarətlər ahirki zamandiki ixlaroqigə etidu. □ **11:3 «Uningdin keyin kuqluk bir padixah maydanoqa qikidu»** — bu padixah «buyuk Iskəndər», Gretsiyaning birinqi imperatori.

qong padixahlikini soraydu. □ ⁶ Birnəqqə yil
 ötkəndin keyin, *jənubiy padixah ximaliy padixah*
 bilən ittipak tüzidu; jənubiy padixahning
 kizi xu ittipakni mustəhkəmləx üqün ximaliy
 padixahning yenioqa baridu. Lekin keyin bu kiz
 erixkən hokukidin məhrum kilinidu; ximaliy
 padixah özimu hokukini qolida tutalmay,
 məzmut turalmaydu. Bu kiz wə uni elip
 kəlgənlər, uning balisi həm xu waqıtlarda
 uni qolliuquqilarning həmmisigə satkunluk
 kilinidu. □

⁷ Həlbuki, uning *ata jəmət* tuoqinidın biri
 qoxunning hokukini qolioqa elip *padixah bolup*,
 ximaliy padixahning qoroqinioqa besip kirip,

□ **11:5 «Uningdiki sərdarlar»** — yaki «uningdiki əmirli».
**«Uningdiki sərdarlarning iqidin biri «jənubiy padixah»
 bolup küqiyidu»** — bu bexarəttiki «jənubiy padixah»lar
 xübhısizki, Misirning padixahlırını kərsitidu (8-ayətni kərüng),
 birinqisi «Pitolimi soter» (miladiyədin ilgiriki 323-285-yillarda
 həküm sürgən. □ **11:6 «jənubiy padixah ximaliy padixah
 bilən ittipak tüzidu»** — ibraniy tilida pəkət «ular ittipak
 tüzidu» deyilidu. Bu bexarəttiki «ximaliy padixah» xübhısizki
 tarihta Suriyə degən rayonda həküm sürgən. Birinqi «ximaliy
 padixah» bolsa Silyukus nikator (Silyukus I) bolup, əslidə Misir
 padixahı «Pitolimi soter»ning qong generalı idi. U miladiyədin
 ilgiriki 312-280-yillarda təhtkə olturoqan. **«bu kiz erixkən
 hokukidin məhrum kilinidu»** — ibraniy tilida «bu kiz bi-
 likining küqidin məhrum bolidu». **«uning balisi həm ...»** —
 ibraniy tilida «uning tuoqini...». Bəzi kona kəqürmilərdə «uni
 tuoduroquqi həm...» deyilidu.

ularoqə qarxi hujum kilip qong oʻlibə kilidu. □

⁸ U ularning ilah-butliri, kuyma məbudliri wə buthaniliridiki altun-kümüxtin yasaloqan jam-qaqilarni Misiroqə elip ketidu. U birnəqqə yil ximaliy padixahʻtin əzini neri kilidu. □ ⁹ Ximaliy padixahʻ jənubiy padixahʻning zeminiqə besip kiridu, lekin ahiri əz yurtioqə qekinidu. □

¹⁰ Ximaliy padixahʻning xahzadiliri koʻzoqilip, zor koʻxun təxkilləydu. Xahzadilərdin biri kəlkündək kelip jənubqə besip kiridu. Keyin u yənə jəng kilip, düxmən koʻroqiniqimə besip kiridu. □ ¹¹ Jənubiy padixahʻ kattik oʻzəpətə koʻxun tartip jənggə atlinip, ximaliy padixahʻqə hujum kilidu. Ximaliy padixahʻ zor bir koʻxunni jənggə salidu, lekin uning xu zor koʻxunni məoqlup bolup əsirgə elinidu.

¹² Xu zor koʻxunning əsirgə elinixi bilən jənubiy padixahʻ intayin məoqrurlinidu. U tümənligən adəmlərnə yokitidu, birək uning oʻlibisi uzun dawamlaxmaydu. ¹³ Qünki ximaliy padixahʻ yurtioqə kaytip, burunkidinmu kəp wə küqlük koʻxun təxkilləydu. Bekitilgən yillar toxqandin keyin u zor kudrətlik koʻxunni kəp təminatlar

□ **11:7 «uning ata jəmət tuoqkinidin biri»** — ibranij tilida: — «uning yiltizliridin biri». **«...padixah bolup»** — ibranij tilida «...uning (yəni jənubiy padixahʻning) ornioqə turup,...» dəp ipadilinidu. **«...biri, koʻxunning hoqūqini koqioqə elip padixah bolup,...»** — baxqə birhil tərjimisi «... biri, u bolsa uning (ximaliy padixahʻning) koʻxunioqə qarxi qiqip,...» □ **11:8 «kuyma məbudliri»** — yaki «əmiriliri». **«buthaniliridiki altun-kümüx...»** — yaki «ularningki altun-kümüx...». □ **11:9 «jənubiy padixahʻning zemini»** — Misirni kərsitidu. □ **11:10 «Keyin u yənə jəng kilip,...»** — yaki «U kaytip, andin jəng kilip,...».

bilən qoxup baxlap kelidu. ¹⁴ U qaşda nuroşun kixilər jənubiy padixahğa qarxi turup uningoşa qarxi qozqilang kətüridu. *I Daniyal* — sening həlking iqidiki zorawanlar muxu şayibanə alaməttiki bexarətni əməlgə axurmakçi bolup, yoşanqilik kılıdu, ləkin ular məşlup bolidu. ¹⁵ Ximaliy padixah potəy selip mustəhkəm xəhərnə muhasirə hujumi kılıp besivalidu. Jənubdiki küqlər, hətta əng hil qoxunlarmu bərdaxlıq bərləməydu, ularning qarxilik kıləudək küqi qalmaydu. ¹⁶ Ximaldiki tajawuzqi bolsa əzi halioşanqə ix kılıdu, uningoşa həqkim qarxilik kılalmaydu. U «güzəl zemin»ni ixəşal kılıdu; uning qolida uni wəyran kıləuqi küq bolidu. □ ¹⁷ *Ximaliy padixah* bəl başlap padixahlıkidiki barlıq küqlərnə səpərwər kılıp *Mişiroşa* yol alidu; u *Misir* bilən əhdə tüzidu, əzi əhdidə turoşandək kılıdu. Birəş *Mişirning* həkimiyitini aşdrurux üqün u ayallirining bir kızini *Misir* padixahioşa beridu. Ləkin *kizi* atisi tərəptə turmaydu, uni qollimaydu. □

¹⁸ Keyin u dengiz boyidiki yurtlarəşa hujum kılıp,

□ **11:16 «güzəl zemin»** — Qanaan zemini, yəni Pələstin. **«uning qolida uni wəyran kıləuqi küq bolidu»** — ibraniy tilida «uning həlakiti uning qolida bolidu». □ **11:17 «...küqlərnə səpərwər kılıp Mişiroşa yol alidu»** — «jənubiy padixahlıq»ning Misir ikənliki 8-ayəttin kərünidu. **«u Misir bilən əhdə tüzidu, əzi əhdidə turoşandək kılıdu»** — baxqa birhil tərjimisi «uning bilən birnəşqə durus adəmlər billə baridu; u əz bekitkinini əməlgə axuridu». **«Birəş Mişirning həkimiyitini aşdrurux üqün...»** — ibraniy tilida «Birəş Mişirning həkimiyitini qiritix üqün...».

nuroqun adəmlərni əsirgə alidu. Lekin yat bir sərdar uning kixilərni har kixilirini qəkləydu wə əksiqə, uning bu harlaxlirini əzigə yanduridu. □ ¹⁹ U öz yurtidiki qoroqanlaroqa qekinip kelidu. Lekin ahirida u putlinip yokilip ketidu. □ ²⁰ Keyin uning orniqa yənə bir padixah təhtkə olturidu; u padixahlikning əng xan-xərəplik jayioqa bir zalim alwangbegini əwətidu. Lekin u uzun ətməyla, malimanqilikmu bolmay, jəngmu bolmay əltürülidu». □

Pərixətə qüxəndürüxnə dawamlaxturidu — əxəddiy ximaliy padixah

²¹ — «Xuningdin keyin pəs bir adəm uning orniqa qikiq ximaliy padixahlikni alidu; əmma padixahlikning hərmət-xəhriti uningə həq təwə bolmaydu, dəp qarilidu; lekin u həlkning asayixlik pəytidin paydilinip, yaləqçilik wasitiliri bilən həkimiyətni tartiwalidu.

²² Zeminiqa kəlkündək besip kirgən küqlərni u həm kəlkündək hujum kilip yokitidu, xuningdək u həttaki «*Hudaning* əhdəsidə

□ **11:18** «**nuroqun adəmlərni əsirgə alidu**» — yaki «nuroqun yurtlarni igiləydu». □ **11:19** «**U öz yurtidiki qoroqanlaroqa qekinip kelidu**» — yaki «U öz yurtidiki qoroqanlaroqa nixan kilip diqqət kilidu». □ **11:20** «**padixahlikning əng xan-xərəplik jayi**» — bu yərdə «əng xan-xərəplik jayi» bəlkim muqəddəs ibadəthanini kərsitidu. Yənə birhil tərijimə kiləanda, «padixahlikning xan-xəripini bezəx üçün bir zulum saloquqini əwətidu» degəndək bolidu.

bekitilgən əmir»nimu yökitidu. □ ²³ Xərtnamə tüzüx arqilik u baxka yurtlarni aldaydu; adəmliri kiqik bir qoxun bolsimu, lekin uning küqi awup-awup, küdrət tapidu.

²⁴ U halayiqning asayixlik pəytidin paydilinip, əng bay əlkiyərgə tajawuz qilip kirip, atiliri yaki atilirining atiliri zadi qilip bakmioqan ixlarni qilidu, yəni u oljini, oənimətlərnəni wə nuroqun bayliqlarni qol astidikilirigə üləxtürüp beridu; məlum bir məzgilgiqə qoroqanlaroqimu hujum qilix kəstidə bolidu. ²⁵ U öz küqini ixqa selip qong oəyrət bilən qozoqilip, zor qoxunni baxlap, jənubiy padixahqa hujum qilidu. Jənubiy padixahmu nahayiti zor küdrətlik bir qoxun bilən jənggə atlinidu. Lekin jənubiy padixah hainlarning yoxurun suyikəstigə uqrap, muwəppəkiyəət kazinalmaydu. ²⁶ Qünki uning nazu-nemətlirini yegənlər uni yiqitidu. Uning qoxuni həmmə yərgə tarkilidu; nuroqunliri oltürülidu. □

²⁷ Keyin, bu ikki padixah bir-birini kəstlixip, yaman niyəət bilən bir dastihanda tamak yeyixip, bir-birigə yaloqan gəp qilixidu; lekin bu ixlər həqkimgə payda yətküzməydu, qünki bu ixlarning ahiri pəkət bəlgiləngən waqittila bolidu. □

□ **11:22 «Hudaning əhdidə bektilgən əmir»** — muxu yərdə muqəddəs ibadəthanidiki «bax kaqin»ni kərsitidu. Oniyas isimlik kixi, bax kaqin wə bək adil kixi bolup, Suriyəning «Antiokus Epifanis» degən padixahi tərpidin miladiyədin ilgiriki 172-yili oltürölgən. □ **11:26 «uning nazu-nemətlirini yegənlər»** — demək, əng ixənqlik adəmliri. □ **11:27 «bu ixlarning ahiri pəkət bəlgiləngən waqittila bolidu»** —

muxu sirlük səzlər toqruqluk «qoxumqə səz»imizni kərüng.

²⁸ *Ximaliy padixah* nuroqun mal-mülüklərni elip öz yurtioğa kaytidu. U kənglidə Hudaning həlki bilən tüzgən mukəddəs əhdigə qarxi turidu; xuning bilən u əhdigə qarxi hərəkətlərni kilip, andin öz yurtioğa kaytidu.

²⁹ Bəlgiləngən wakitta ximaliy padixah yənila jənubka tajawuz kilidu; lekin bu kətimki əhwal ilgirikigə wə yənə kelip əng ahirki kətimkisdiki bilənmü ohximaydu. □ ³⁰ Qünki Kittim arilidin qıqқан kemilər hujum kilip kelidu. Xunga u dərd-ələm bilən qekinidu wə *Hudaning* Əz həlki bilən tüzgən mukəddəs əhdisigə qarap intayin oşəzəplinidu, uningoğa qarxi halioşinini kilidu; xundakla qekinip yanqanda mukəddəs əhdigə asiylik kilouqilarni ətiwarlaydu. □ ³¹ Uning tərpidə turoşan birnəqqə küqlər qoroşan bolqan mukəddəs ibadəthanini bulqaydu, «kündilik kurbanlik»ni əməldin kalduridu wə «wəyran kilouqi yirginqlik nomussizlik»ni uning ornioğa koyidu. □ ■ ³² U mukəddəs əhdigə

□ **11:29 «lekin bu kətimki əhwal ilgirikigə wə yənə kelip əng ahirki kətimkisdiki bilənmü ohximaydu»** — baxqa birhil tərjimisi: — «lekin bu kətimki ahirki əhwal ilgirikigə ohximaydu». Bu beşarət (tərjimimiz boyiqə) toşruluk «koxumqə səz»imizni kəşung. □ **11:30 «Kittim arilidin qıqқан kemilər»** — «Kittim» həzirki «Seprus» degən ottura dengizdiki aral. Bu beşarət xübşisizki, miladiyədin ilgiriki 168-yili, Rim imperiyəşining kemiliri Kittim arilidin qıqip Antiokuş Epifanışka (Misiroğa tajawuz qilqan wakıtida) hujum qilqinini kəşitidu. □ **11:31 «qoroşan bolqan mukəddəs ibadəthana...»** — yaki «mukəddəs ibadəthana wə qoroşan...». ■ **11:31** Dan. 7:25; 9:27; Mat. 24:15; Mar. 13:14; Luqa 21:20; 2Tes. 2:3-4

hainlik qiloʻuqilarni huxamət-hiyliğərlik bilən qirıkləxtüridu; lekin öz Hudasini dost tutquqi həlk bolsa kəysərlik bilən hərəkət kılıdu. ³³ Həlk iqidiki akillar nuroqun kərindaxliriqə təlim yətküzidu; lekin birnəqqə künlər ularning bəziliri kiliqta yikilidu, otta kəydürülüp öltürülidu, zindanoqə qūxidu yaki bulang-talangqə uqraydu. ³⁴ Yikiloqan waqitlirida, Hudaning həlki azoqinə yardəmgə igə bolidu. Əmma nuroqun kixlər ularning katiriqə huxamət-hiyliğərlik bilən sokunup kiridu. ³⁵ Bəzi akillar yikilidu. Lekin ularning yikilixi əzlrining sinilixi, tawlinix-tazilinixi, kiyamət künigiqə paklinixi üqündur. Qünki ahirət Huda bəlgiligən waqittila kelidu. □ ■

³⁶ Ximaliy padixah öz məyliqə kiliweridu; u təkəbburlixip, əzini hərəkəndəq ilahlardinmu uluqlap üstün koyup, hətta həmmə İlahlarning İlahi Boləuqiəqə əjayib kupurluq səz kılıdu; taki Hudaning oəzipi toluq təkülgən künigiqə u dawamlıq zor rənaq tapidu. Qünki Hudaning bekitkini əməlgə axmay qalmaydu. ■ ³⁷ Bu padixah ata-bowiliri qoqunoqan ilahlaroqimu pisənt qilmaydu, ayallarəqimu heqkəndəq həwəs qilmaydu. Əməliyəttə u hərəkəndəq ilahni hərmətliməydu, qünki u əzini hərəkəndəq

□ **11:35 «Qünki ahirət Huda bəlgiligən waqittila kelidu»** — muxu yərdə, bexarət «Antioqus Epifanis»ning dəwridin, ahir zamanəqə etidu. ■ **11:35** Dan. 12:10 ■ **11:36** Dan. 7:25; 9:27; Mat. 24:15; Mar. 13:14; Luqa 21:20; 2Tes. 2:3-4; Wəh. 13:1-8

ilah³⁸tin uluq döp karaydu. □ 38 Bularning ornida u «küqlər ilah³⁸i»ni hөрmөtlөydu; uning atabowilirimu әzәldin qоқunmioqan bu ilah³⁸ni bolsa u altun, күmүx, yaқut wә baxқа қimmөtlik sowoqatlarni tәқdim қilip hөрmөtlөydu. 39 U әng mustәhkәм qoroqanlarni xundaq bir oqәyriy ilahқа tayinip igilөydu. Kimki uning hөkümranliқioqa bekinsa, u xularoqa xәрәplik mәнәpә beridu, ularni kөpқilikni baxқuridioqan қilidu wә in'am süpitidә yәр-zeminni tәқsim қilip beridu.□

40 Ahir zaman kәlgәndә, jөнubiy padixah әskәр qıқirip uningоqa hujum қilidu. Ximaliy padixah jөng harwiliri, atliқ әskәrlәр wә nuroqun kemilәр bilән қuyundәk uningоqa қayturma zәrbә beridu. U barliқ yurtlarоqa tajawuz қilip, kәlkündәk texip kөng yәр-zeminlarni basidu. 41 U hәtta «güzәl zemin»оqa besip kiridu; nuroqun әllәр azdurulup yiqitilidu. Lekin bular, yәni Edomlar, Moablar wә Ammonlarning qongliri uning қolidin қutulup қalidu.

□ ■ 42 Ximaliy padixah barliқ dөләtlәrgә қolini sozidu, Misir zeminimu keqip қutulalmaydu.

43 U Misirning altun-kүmүx bayliқliri wә baxқа қimmөt bahalıқ buyumlirini talan-taraj қilidu.

□ 11:37 «ayallaroqimu heqkandak hөwәs қilmaydu» — yaki, «u ayallar әtiwarlaydioqan ilahқimu hөрmөt қilmaydu».

□ 11:39 «... oqәyriy ilahқа tayinip igilөydu» — yaki, «... oqәyriy ilahқа hujum қilidu». Yәnә birhil tәrјimisi: «U әng mustәhkәм qoroqanlarni igilәp, u bu ilahқа qоқunuxni bәpa қilidu». «inam süpitidә...» — yaki «mәlum bir bahada (setiwetip),...». □ 11:41 «güzәl zemin» — Qanaanni (Pәlөstinni) kөrsitidu.

■ 11:41 Wәh. 12:6

Liwiyəliklər wə Efiopiyiliklər uningəya boysunup əgixidu.

⁴⁴ Keyin xərk wə ximaldin kəlgən xəpilər uni alakzadə qilidu. U tehimu dəroəzəp bolup nuroşun kixini qiroşinqilik qilip ɵltürimən dəp jəng qozəydu ⁴⁵ Wə dengizlarning otturisida, kɵrkəm mukəddəs taə tərıpigə orda qedirlirini tikidu. Lekin uning əjili xu yərdə toxidu wə həqkim uni qutkuzmaydu».□

12

Qiyamət küni

¹ — «U qəşda, qerindaxliringni «qoşdıoşuqi uluə əmir» Mikail məydanəya qıkidu. Bir azablık məzgil bolidu; yurt-dələt barlıkka kəlgəndin buyan, xundak qong balayi'apətlik məzgil bolup bakmioşan. Birak xu qəşda həlking qutkuzulidu; ularning iqidiki nami həyatlık dəptirigə pütülgənləning həmmisi

□ **11:45 «dengizlarning otturisida»** — demək, Ottura Dengiz wə ɵlük Dengizning otturisida. «**kɵrkəm mukəddəs taə**» — Yerusalem selinoşan «Zion teəi»ini kərsitidu. Bu ayətning baxqa bir hil tərjimisi: «...dengizlər wə mukəddəs taə arisida...».

nijatlikka erixidu. □ ■ 2 Tuprakta yatqan ölüklərdin nuroqunliri tirilidu. Ular mənggülük həyattin bəhrimən bolidu; qaloqlanliri nomusta həm mənggülük rəsəwəqilikka tirilidu. ■

3 Aqillar asmandiki gümbüzdək parlak julalididu; nuroqun kixilərnı həkqaniylik yolioqa baxlap kirqənlər yultuzlaroqa ohxax əbədil'əbəd parlap turidu». ■

4 U manga yənə:

— I Daniyal, sən əmdi bu sözlərnı tohtat; məzkur kitabning taki dunyaning ahırkı künlirigiqə xu peti turuxı üqün uni piqətləp məhürliwətkin. Nuroqun kixilər uyan-buyan yürıdu wə bilim axıdu, — dedi. □ ■ 5 Mənki Daniyal kərdümki, mana ikki zat, biri dəryaning bu tərıpidə, yənə biri dəryaning u tərıpidə turuptu. 6 Ulardın biri

□ **12:1 «kerındaxlıring»** — ıbranıy tilıda «həlkıngning balılıdı» degən söz bilən ipadılınıdı. **«koqıdıoquı uluqı əmir»** — «əmir» muxu yərdə, xübhısızkı «qoıg pərixte» mənısidə. Muqəddəs Kitabtiki baxka yərlərdın xu hulasıgə kelımiszki, Mikail degən pərixte «bax pərixte»dur («Yəh.» 9-ayət, «Wəh.» 12:7). **«Mikail məydanoqa qıkıdu»** — baxka birhil tərjimisi «Mikail bir tərəptə turıdu». Demək, Mikail əslidə İsraıl həlqıgə muhəpizət berıdu. Lekın u hazır bu muhəpizətqi rolını wakitlik bir yakkə koyıdu. **«...ularning ıqıdıki nami həyatlik dəptirigə pütülgənlərnıng həmmisi nijatlikka erixıdu»** — bu bəbtiki uluq bəxarətlər toqrulukmu «qoxumqə söz»imizni kərüıg. ■ **12:1** Mat. 24:21 ■ **12:2** Yəx. 26:19; Mat. 25:46; Yh. 5:29; Ros. 24:15 ■ **12:3** Pənd. 4:18; Mat. 13:43

□ **12:4 «sən əmdi bu sözlərnı tohtat»** — yaki, «sən əmdi bu sözlərnı yoxurup koy». **«Nuroqun kixilər uyan-buyan yürıdu wə bilim axıdu»** — yaki «Nuroqun kixilər tətqıq kılıp, bilim axurulıdu». Bu bəxarət yənə «Am.» 8:12 bilən munasiwətlık boluxı mumkin. «Qoxumqə söz»imiznimu kərüıg. ■ **12:4** Wəh. 5:1-5; 22:10

dərya süyi üstidə turoqan aq kanap kiyim kiygən zattin:

— Bu karamət ixlar tügigiqə qanqilik waqit ketidu? — dəp soridi.■

⁷ U dərya süyi üstidə turoqan, kanap kiyim kiygən zat ong wə sol qolini asmanqə karitip kətürüp, Mənggü Həyat Boluquqining nami bilən kəsəm kilip:

— Bir waqit, ikki waqit, qoxumqə yerim waqit ketidu. *Hudaning* mukəddəs həlkini parqilioquqi horluq ahirlaxkanda, bu ixlar tügəydu, — dedi.□ ■

⁸ Uning səzini angliqan bolsammu, mənisini qüxənmidim. Xunga mən:

— Təksir, bu ixlarning aqiwiti kandaq bolidu? — dəp soridim.

⁹ U mangu mundaq dedi:

— «Əy Daniyal, yolunqə mang, qünki bu səzlər ahir zamanqiqə məhpiy tutulup yepiklik turidu.

■ ¹⁰ Nuroqun kixilər tazilinidu, paklinidu wə tawlinidu. Rəzillər bolsa, dawamlıq rəzillik kiliweridu; ulardin heqkim buni qüxinəlməydu, biraq aqillar qüxinidu. ¹¹ Kündilik qurbanlıq sunuxni əməldin qalduroqan kündin tartip, yəni «wəyran kילוquqi yirginqlik nomussizlik» qoyuloqan waqittin baxlap, bir ming ikki yüz toqsan kün ətidu. ¹² Ahirqiqə sadıq bolup, bir ming üq yüz ottuz bəx künni kütüp ətüzgənlər

■ **12:6** Dan. 10:5 □ **12:7** «**Bir waqit, ikki waqit, qoxumqə yerim waqit ketidu**» — muxu yərdə «bir waqit, ikki waqit, qoxumqə yerim waqit» degini, yukirida 7:25diki izahatta təhlil qilqinimiz toqra bolsa, təhminən üq yerim yilni, top-toqra 1260-künni kərsitidu. ■ **12:7** Wəh. 10:5, 6 ■ **12:9** Wəh. 5:1-5; 22:10

nemidegən bəhtlik-hə!

¹³ Əmma sən bolsang, ahirqiqə yolungda mengiwərgin. Sən aram tapisən, wə künlərnin ahirida nesiwənggə muyəssər boluxqa qayta tirilisən».□

□ **12:13 «kūnlərnin ahirida»** — Məsihning dunyaya qaytip kelidigan küni.

**Muq ddes Kalam (y ngi yezik)
The Holy Bible in the Uyghur language, written in
Pinyin script**

Copyright   2010 Mukeddes Kalam - Uyghur Bible Translation Committee

Language: Uyghur tili (Uyghur)

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2021-09-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 12 Sep 2021

b6bd0959-14d2-5233-b340-6f210a8f13c5